

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

КОЗАК АНАСТАСІЯ РОМАНІВНА

Допускається до захисту:
завідувач кафедри
обліку, аналізу і аудиту,
д-р екон. наук, професор
_____Є.Є. Іонін
« ____ » _____ 2021 р.

**ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ, ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ
ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ**

Спеціальність 071 Облік і оподаткування

Кваліфікаційна (магістерська) робота

Керівник:

Л.Л. Гевлич, доцент кафедри
обліку, аналізу і аудиту,
канд. екон. наук, доцент

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали/за шкалою ЄКТС/за національною шкалою)
Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ	8
1.1 Роль та місце малого бізнесу в економіці України та світу.....	8
1.2 Державна підтримка малого бізнесу: вітчизняний та закордонний досвід	17
РОЗДІЛ 2 ОБЛІК СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	27
2.1 Організація обліку на малих підприємствах.....	27
2.3 Автоматизація бізнес-процесів суб'єктів малого підприємництва	55
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ ЯК НАПРЯМ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ	61
3.1 Аналіз діяльності малого підприємства	61
3.2 Аудит малого бізнесу: необхідність і доцільність.....	67
ВИСНОВКИ	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ	78
ДОДАТКИ	88

АНОТАЦІЯ

Козак А.Р. Особливості діяльності, обліку і контролю вітчизняних підприємств малого бізнесу. 071 Облік і оподаткування. Освітня програма «Облік і оподаткування». Донецький національний університет імені Василя Стуса. Вінниця, 2021.

У роботі узагальнені теоретичні, методичні та практичні питання діяльності, обліку, контролю вітчизняних підприємств малого бізнесу.

Результатами написання магістерської роботи стали: визначення дефініції малого підприємства, ідентифікація сильних, слабких сторін, можливостей та загроз малого бізнесу. Практичні результати полягають у пропозиціях оптимізації обліку та контролю малого підприємства, зокрема Наказу про облікову політику; системи кореспонденцій рахунків, переліку документів та реєстрів за обліковими ділянками; розробленої машинограми нарахування заробітної плати, ЄСВ та утримань; тесту оцінки СВК, програми внутрішнього аудиту малого підприємства.

Ключові слова: облік, контроль, аудит, малий бізнес, мале підприємство, державне регулювання

Табл. 26. Рис. 14. Бібліограф. 71 найм.

SUMMARY

Kozak A. R. Features of activity, accounting and control of domestic enterprises of small business. Specialty 071 Accounting and Taxation. Educational program «Accounting and Taxation». Vasyl' Stus Donetsk National University. Vinnytsia, 2021.

The paper summarizes the theoretical, methodological and practical issues of activity, accounting, control of domestic small businesses.

The results of writing a master's thesis were: defining a small business, identifying strengths, weaknesses, opportunities and threats of small business. The practical results are proposals to optimize the accounting and control of small businesses, in particular the Order on Accounting Policy; systems of correspondence of accounts, the list of documents and registers on accounting sites; developed machine diagram of salary accrual, SSC and deductions; ICS assessment test, small business internal audit program.

Keywords: accounting, control, audit, small business, small enterprise, state regulation

Tabl.26. Fig.14. Bibliography: 71 items.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Мале підприємництво є одним із найбільш органічних структурних елементів ринкової економіки. Саме підприємства малого бізнесу є основою розвитку суспільства та забезпечують його соціально-економічну стабільність. Завдяки малому бізнесу зростає інноваційність розвитку економіки, створюється значна частка робочих місць, нові розробки набувають швидкого впровадження та й вирівнюється соціальна нерівність в суспільстві. Через постійні трансформації, у нормативно-правовому регулюванні як бухгалтерського так і податкового обліку, підприємства потребують постійного перегляду підходів до організації їх обліку. Для підприємств малого бізнесу питання організації бухгалтерського обліку є актуальним через застосування ними особливих методів та прийомів бухгалтерського обліку. З огляду на те, що аудит малого підприємства не є обов'язковим, а під час фінансування, кредитування чи розширення підприємства фінансова звітність повинна бути підтверджена аудиторським висновком, питання аудиту також потребує дослідження.

Ось чому дослідження проблем діяльності малих підприємств з метою їх оптимізації є нагальним практичним завданням.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних, методичних аспектів та практики обліку й контролю на вітчизняних малих підприємствах з точки зору ідентифікації проблем та розробки пропозицій щодо їх вирішення.

Для досягнення поставленої мети слід вирішити такі завдання:

- визначити роль та місце малого бізнесу у вітчизняній та світовій економіці;
- проаналізувати державну підтримку малого бізнесу в Україні та за кордоном;

- розкрити особливості організації та ведення обліку на малих підприємствах;
- дослідити особливості оподаткування підприємств малого бізнесу;
- узагальнити напрями автоматизації бізнес-процесів суб'єктів малого підприємництва;
- проаналізувати діяльність базового малого підприємства;
- визначити особливості аудиту малого підприємства, визначити його необхідність і доцільність;
- розробити шляхи вирішення ідентифікованих проблем.

Об'єктом дослідження є діяльність, облікова та контрольна системи вітчизняного підприємства малого бізнесу, **предметом** – теоретичні, методичні та практичні питання організації діяльності, обліку і контролю малого підприємства.

Під час написання магістерської роботи, було застосовано такі **методи дослідження**: під час аналізу сутності дефініцій «малий бізнес», «мале підприємство», «суб'єкт малого підприємництва» – абстрактно-логічний, критичного аналізу; при опрацюванні облікової інформації та звітності – формалізації; порівняння, методи аналізу господарської діяльності підприємства; методи індукції та дедукції – під час складання висновків; при систематизації шляхів удосконалення облікової системи підприємства – методи синтезу та аналізу.

Інформаційною базою дослідження стали вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти, зокрема, облікові регламенти; дослідження вітчизняних та закордонних науковців: монографії, фахові статті, тези конференцій; міжнародні стандарти аудиту, облікові документи та фінансова звітність ПП «Кургани», статистична інформація.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення результатів дослідження полягає у розробці конкретних методичних підходів щодо визначення дефініції малого підприємства, ідентифікації сильних, слабких сторін, можливостей та загроз розвитку

малого бізнесу у сучасній економіці, ефективних механізмів державної підтримки малих підприємств. Практична цінність полягає у розроблених пропозиціях оптимізації організації облікової та контрольної систем конкретного малого підприємства, зокрема:

- Наказу про облікову політику за спрощеною формою ведення обліку;
- системи кореспонденцій рахунків та переліку первинних документів та облікових регістрів за обліковими ділянками;
- розробленої в програмі Excel відомості нарахування заробітної плати, ЄСВ та утримань;
- тесту оцінки СВК, плану і програми внутрішнього аудиту малого підприємства.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження було апробовано в ході:

- участі в XXI Всеукраїнській науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці», 15-16 квітня 2021 р., м. Вінниця із тезами «Державна підтримка малого бізнесу під час пандемії COVID-19»;
- написання статті у Віснику студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса на тему «Роль та місце малого бізнесу в економіці України та світу».

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних посилань і додатків. Основний вміст роботи викладено на 87 сторінках друкованого тексту. Робота містить 26 таблиць, 14 рисунків та 3 додатки. Список використаних посилань складається із 71 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АУДИТУ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

1.1 Роль та місце малого бізнесу в економіці України та світу

Малий бізнес відіграє важливу роль в розвитку економіки держави, є значним джерелом надходжень до бюджету, а також впливає на зайнятість населення та надає велику кількість робочих місць, а саме: 35% - фізичні особи-підприємці та 25% - юридичні особи [1]. Мале підприємництво є особливим підвидом підприємництва, яке провадиться на свій страх та ризик з метою отримання прибутку.

С.С. Говорушко, Т.А. Говорушко та В.Л. Буняк навели таке поняття малого бізнесу: «діяльність суб'єктів економіки при чітко встановлених умовах. Вони можуть бути встановлені законом, державними органами, або іншими представницькими організаціями» [2].

В цілому при дослідженні даної теми ми побачили використання різних дефініцій у світі: в Україні – «малий бізнес», «мале підприємство», «мікропідприємництво», в Японії – «малі та середні підприємства», в Європі загалом – «small business», у Франції – «PME» (petites et moyennes entreprises), у Німеччині – «mittelstand» (середній прошарок).

Категорія «малий бізнес» на законодавчому рівні в Україні не визначена. У Господарському кодексі підприємництвом називають самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів й отримання прибутку [3]. А закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» наводить поняття суб'єктів малого підприємництва як «фізичних осіб, зареєстрованих в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від

будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України; юридичних осіб - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України» [4]. Разом з тим чітке визначення відсутнє.

Аналіз досліджень вітчизняних та закордонних науковців також продемонстрував відсутність єдності. Н.І. Нечивілова у своїх працях наводить поняття малого підприємництва як «системи та виду діяльності, які здатні швидко пристосовуватись до змін кон'юнктури ринку, зовнішніх загроз і можливостей за рахунок швидкої перебудови і перегрупування ресурсів» [5]. На думку відомого вітчизняного теоретика З. Варналія, поняття «малий бізнес» та «мале підприємництво» розмежовуються лише за якісним складником, при цьому мале підприємництво має більший ступінь ризику та інноваційності [5]. Франовська Г. досліджує поняття малого підприємства, вважаючи його самостійним суб'єктом ринкової економіки, соціально-економічним інститутом, якому властива «специфіка національних традицій і норм поведінки, психологічного укладу індивідуумів, які здійснюють підприємницьку діяльність, підвищений ступінь ризику, інноваційності, ініціативності» [6].

Таким чином, можна констатувати відсутність єдиного поняття, що застосовується у вітчизняних нормативних актах чи науковій дискусії, що, на нашу думку, заважає як ефективному регулюванню діяльності суб'єктів малого підприємництва, так і можливостям останніх отримати державну підтримку.

За результатами дослідження запропоновано авторське визначення поняття малого підприємства як суб'єкта господарювання, що займається підприємницькою діяльністю з метою отримання прибутку, є юридичною

особою, кількість працівників не перевищує 50 осіб та річний дохід не перевищує 10 млн євро по середньорічному курсу НБУ.

У Господарському кодексі України є розподіл суб'єктів малого підприємництва на дві категорії:

1) мікропідприємництво як діяльність фізичних осіб-підприємців, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України та юридичних осіб – суб'єктів господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

2) суб'єкт малого підприємництва – підприємство, де менше 50 працівників, річний оборот та/або загальний річний баланс не більше 10 мільйонів євро [3].

Разом з тим подібна класифікація згідно із законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» містить інші показники:

1) «мікропідприємствами є підприємства, показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передуює звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв: балансова вартість активів - до 350 тисяч євро; чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - до 700 тисяч євро; середня кількість працівників - до 10 осіб;

2) малими є підприємства, які не відповідають критеріям для мікропідприємств та показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передуює звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв: балансова вартість активів - до 4 мільйонів євро; чистий

дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - до 8 мільйонів євро; середня кількість працівників - до 50 осіб» [7].

Таке протиріччя законодавчих актів призводить до плутанини, що заважає розвитку малого бізнесу у державі та потребує законодавчого врегулювання.

До прикладу в США у Патентному законі визначено статус мікропідприємства як незалежного підприємця, у якого валовий дохід за рік менше трикратного середнього доходу сім'ї по країні [8], тобто приймається до уваги тільки вартісний показник відносних доходів, а в Європі враховується тільки кількість працюючих: у Бельгії та Польщі підприємства відносяться до малого бізнесу, якщо кількість працюючих не перевищує 50 чоловік, у Греції – 100 чол., в Данії – 500 чол., у Фінляндії – 249 чол.

Як ми бачимо із вищесказаного, більшість країн використовує для ідентифікації малого бізнесу критерій середньооблікової чисельності працівників, що зайняті у звітному періоді. а в Україні додатково враховується балансова вартість активів та річний дохід підприємства (відповідно до закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні).

Станом на 14 серпня 2021 року в Україні зареєстровано 2 мільйони підприємців, які є основою нової української економіки. За останні роки надходження від підприємців зросли у п'ять разів, а зокрема в 2019 році тільки ФОПи принесли до бюджету 1 млрд доларів [9]. Середньостатистичні дані відкриття та закриття діяльності фізичних осіб-підприємців за останні роки наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Динаміка кількості ФОП в Україні

Місяць	Січень 2017	Січень 2018	Січень 2019	Січень 2020	Січень 2021
Відкрито	18 821	14 657	16 560	10 024	17 915
Закрито	168 237	23 391	23 856	7 665	18 430
Активні	1 876 493	1 765 457	1 840 461	1 888 951	1 911 406

Укладено автором за [9]

Кількість тих, хто реєструється як фізична особа-підприємець, збільшується на 7 тис. щомісяця. В той же час щомісяця відкриваються приблизно 20 тисяч осіб та закриваються 13 тисяч підприємців. У 2016 році спостерігалось закриття «сплячих ФОПів», наразі Україна вже повернулась до пікового показника кількості підприємців. Якщо в сільському господарстві частка ФОПів не перевищує 1/3, а в промисловості – 3/5, то в готельному бізнесі і у транспортній галузі вона сягає 80 %.

Також вагомими є надходження до бюджету від фізичних осіб-підприємців, що за останні два роки зросли на 10 млрд гривень (до порівняння, у 2019 – 19,8 млрд гривень, а у 2017 – 15,4 млрд. – див. рис. 1.1).

Рисунок 1. 1–Податкові збори ФОП

За даними досліджень аналітичного порталу «Слово і діло» у 2017 році кількість юридичних осіб-підприємців складала 1185,1 тис. осіб, у 2018 р. вона збільшилась на 4,2 % (склала 1235 тис.), у 2019 р. – на 5,1% (1298,4 тис.) і в 2020 році – ще на 4% (1350,6 тис.) [10].

Наразі в окремих галузях економіки малі підприємства вдало складають конкуренцію для середніх та великих підприємств через свою здатність швидше реагувати на стан ринку та потреби споживача. Також малий бізнес успішно співпрацює з середнім та великим, надаючи послуги, постачаючи комплектуючі і запчастини, забезпечуючи канали збуту продукції. До переваг малого підприємства варто віднести швидку реакцію на виклики ринку та нововведення, відпрацьовану особисту комунікацію та соціальну адаптацію. Саме малий бізнес є основою соціально-економічного

розвитку ЄС, де налічується більше 20 мільйонів підприємств малого і середнього бізнесу, які приносять більшу частину загального обороту, доданої вартості та налічують до 70% зайнятих осіб.

Розглянемо значення малого бізнесу для розвинених країн – див. табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Малий бізнесу розвинених країнах світу

№	Країна	Значення
1.	Іспанія	У сільському господарстві 80% малих підприємств, у будівництві, промисловості, суднобудування – 25-30%.
2.	Японія	Сімейний бізнес складає 32% загальної чисельності; приватні підприємства – 48%, юридичні особи – 20%. Загальна частка малого бізнесу в ВВП більше 53%. Великі підприємства залучають до співпраці малі, які надають їм послуги.
3.	США	Малий бізнес створює близько приблизно 50% ВВП, надає роботу 50% працездатного населення, створює 25% експорту товарів і послуг, має 13 разів більше патентів, ніж у великих підприємств. Кількість малих підприємств – більше 90% фірм країни
4.	Італія	Вважається класичною країною малого бізнесу: у країні діють 3,5 млн малих і середніх підприємств, на яких зайняті приблизно 13 млн чоловік (79% всієї робочої сили), що виробляють 52% ВВП. Більшість підприємств діють у межах власних промислових округів.

Укладено автором за [11-15]

Таким чином, за результатами дослідження констатовано, що невід’ємним елементом економік розвинених держав є саме малі підприємства, на які припадає 50-53% ВВП в країнах ЄС, США та Японії та від 50 до 79% створених робочих місць. Завдяки постійній та комплексній підтримці зі сторони держави, зокрема, регулярному бюджетному фінансуванню, малі підприємства відіграють важливу роль в економіці розвинених країн світу [15].

За даними Світової організації торгівлі малі та середні підприємства складають більше 90 % бізнес-населення, 60-70 % зайнятості та 55% ВВП в розвинених країнах світу. Як стверджують експерти, «малий та середній бізнес (МСБ) не просто вносить значний вклад в економіку, він і є економікою» [11] . МСБ є важливою часткою досягнення цілей ООН в

області стійкого розвитку щодо сприяння «інклюзивному та стійкому економічному зростанню, зайнятості та достойної роботи для всіх» та створення «стійкої інфраструктури, забезпечення стійкої індустріалізації та стимулювання інновацій» [12].

Малі підприємства здатні вирішити проблему безробіття. Соціальна значущість малого бізнесу обумовлена ще й тим, що сьогодні він становить основу середнього класу населення, який надає стабільність суспільству і забезпечує фінансовий розвиток господарства країни. В багатьох країнах розвиток малого бізнесу сприяє розвитку регіонів, які відстають за соціально-економічними показниками. Однією із ключових переваг малого бізнесу є те, що його підприємства є мобільними, гнучкими, здатними швидко реагувати на структурні та технічні зміни в суспільстві. Економіст А.Ф. Паньків в своїх працях стверджує пряму залежність потреби у коштах і ресурсах для зміни характеру взаємодії та складності системи. Тому такі прості системи, як малі підприємства, більш релятивні, рухливі, здатні швидше реагувати у порівнянні із великими підприємствами, яким властивий реакційний підхід [16]. Деякі вчені відносять до переваг малого підприємства також об'єднання в одних руках функцій інвестора, підприємця та керівника. Разом з тим малі підприємства стикаються з рядом труднощів, які представлені у табл. 1.3.

Таким чином, можна констатувати, що малі підприємства мають безліч переваг, серед яких висока мобільність, гнучкість виробничої структури, прості організаційно-управлінські зв'язки, вузька спеціалізація видів бізнесу, спрямованість на ті сфери діяльності, які не вигідні і неприбуткові для великих підприємницьких структур, підтримання вільної конкуренції, адаптивність до мінливої кон'юнктури ринку; сприйнятливість для втілення інноваційних технологій. Разом з тим малому підприємству притаманні і слабкі сторони: невисока прибутковість, підвищений ризик в конкурентному середовищі, складності запровадження нових розробок і технологій з причини обмеженості власних фінансових ресурсів, що неминуче призводить через масові банкрутства до оновлення підприємств у

секторі малого підприємництва. Ринкове середовище, де здійснюється підприємницька діяльність, характеризується нестійкістю і невизначеністю, що породжує нестабільність і ризик. Нестійкість може проявлятися як через зміну зовнішніх ринкових умов, так і поведінку суб'єктів на ринку, що служить основою для здійснення гнучкості і швидкої переорієнтації збуту і виробництва. Прояв невизначеності полягає в тому, що за погравленням слідує падіння ділової активності, потім знову починається зліт діяльності, тому виникаючі тенденції приймають форму циклічних коливань, що відбиваються на рівні розвитку підприємництва[17].

Таблиця 1.3 - SWOT-аналіз малого підприємства як сектору економічної діяльності

Сильні сторони	Слабкі сторони
Гнучкість виробничої структури, що дозволяє динамічно реагувати на зміни кон'юнктури ринку Вузька спеціалізація, яка забезпечує кращу адаптацію до потреб ринку і успішного функціонування на локальних ринках за рахунок вивчення їх особливостей Безпосередній контакт з споживачем, здатність реагувати на швидкі зміни попиту Можливість становлення і розвитку бізнесу без великих стартових інвестицій, швидка оборотність коштів Використання місцевих джерел сировини, які непридатні для великого бізнесу Сприятливість для втілення інновацій	Нестійкість підприємницьких структур при зміні зовнішніх факторів середовища; Мала частка освоєння ринку і обмежені перспективи зростання Висока залежність від змін кон'юнктури ринку Брак фінансових ресурсів для виробництва великих проектів; Обмежений доступ до високоякісних ресурсів Обмежені можливості фінансування і персоналу які заважають в проведенні досліджень і розробок.
Можливості	Загрози
Можливість модернізації при перебудові виробничого процесу Можливість зростання до рівня великого бізнесу Міцна ніша на зайнятому ринку Творча самореалізація і можливість розвитку ефективної системи стимулювання творчої продуктивної праці Можливість використовувати стартові майданчики для інноваційного розвитку різних регіонів і країни в цілому Можливість використання незайнятих ресурсів неформальних ринків	Обмежений доступ до фінансових ресурсів, складність в отриманні кредитних коштів Уразливість до спроб тиску органів державної влади Високий рівень конкуренції, здатний витіснити підприємства з ринку Неможливість доведення великих інноваційних розробок до етапу їх реалізації

Розроблено автором

За результатами дослідження узагальнена роль малого підприємництва в економіці, представлена на рис.1.2, та сформовані аргументи «за» і «проти» державної підтримки малого бізнесу, наведені на рис.1.3.

На нашу думку, підтримка малого підприємництва повинна бути в першу чергу адресована на усунення або зниження впливу слабких сторін та загроз його діяльності. Розробка органами державної влади ефективних механізмів підтримки малих підприємств є невід’ємним етапом вдосконалення державної політики в галузі економіки.

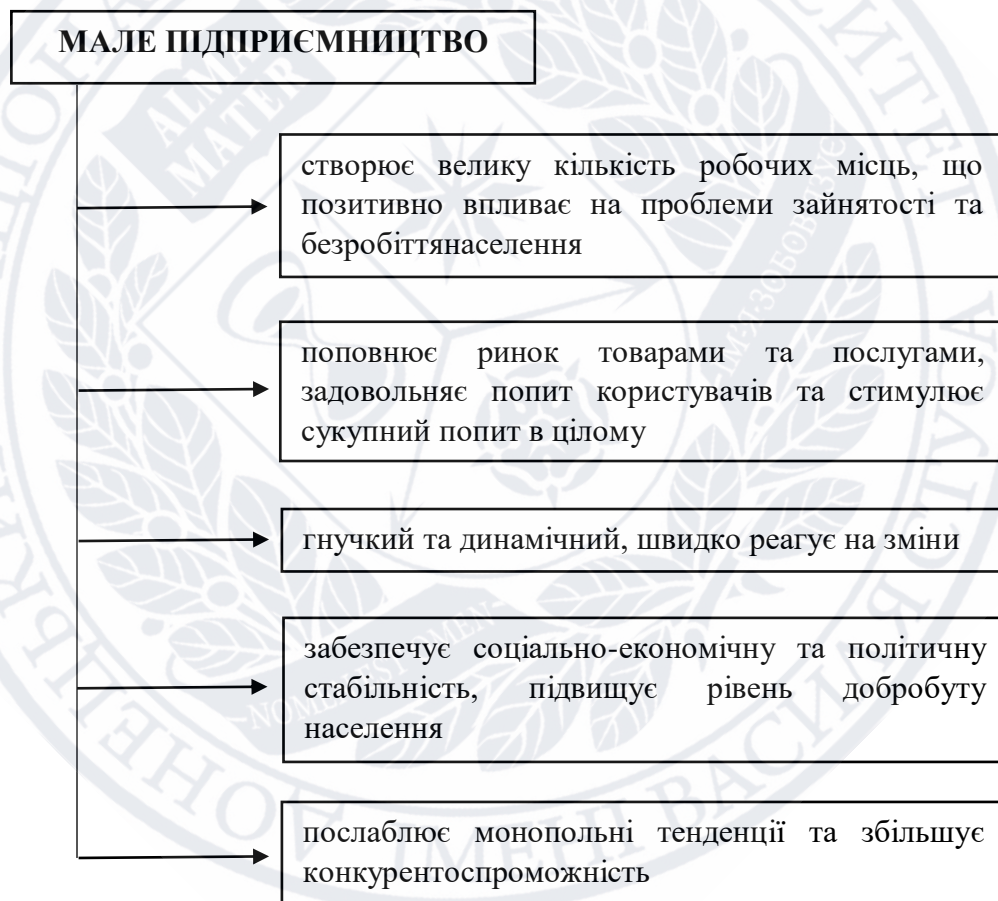

Рис. 1.2 Роль малого підприємництва в економіці

Рисунок 1.3 – Аргументи «за» і «проти» малого бізнесу

1.2 Державна підтримка малого бізнесу: вітчизняний та закордонний досвід

Державна підтримка, а саме методи та засоби державного впливу на діяльність підприємств, можуть забезпечити необхідні умови для розвитку малого бізнесу. Регламентується така підтримка численними нормативно-правовими актами.

До основних нормативно-правових актів, які регулюють діяльність малого підприємництва відносять: Господарський Кодекс України, Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва у Україні» та інші (табл.1.4).

Таблиця 1.4 – Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність малого підприємництва

№ з/п	Назва документа	Область застосування
1	2	3
1.	Господарський Кодекс України	Встановлює основи здійснення господарської діяльності
2.	Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»	Закріплює економіко-правові основи державної політики щодо діяльності підприємств та організацій, що формують малий та середній бізнес
3.	Закон України «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні»	Передбачає державну підтримку малого підприємництва, забезпечення умов для розвитку підприємництва в регіонах, допомогу суб'єктам малого підприємництва для створення нових робочих місць, активізацію інвестиційної активності та кредитної підтримки, залучення до підприємницької діяльності різних верств населення
4.	Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»	Регулює відносини, що виникають у сфері державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи та фізичних осіб-підприємців
5.	Закон України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»	Характеризує та визначає організаційно-правові основи дозвільної системи у діяльності підприємств та організацій, що формують малий та середній бізнес, і затверджує порядок діяльності дозвільних органів, які мають право видавати документи дозвільного характеру
6.	Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»	Характеризує організаційно-правові основи, загальні принципи та порядок проведення державного контролю щодо господарської діяльності, повноваження органів державного контролю та їх посадових осіб, а також права та обов'язки, відповідальність підприємств та організацій, що формують малий та середній бізнес, під час проведення державного контролю
7.	Податковий кодекс України	Регламентує відносини щодо податків і зборів, а саме: встановлює перелік податків та зборів в Україні та порядок їх сплати, права та обов'язки контролюючих органів, а також відповідальність за порушення законодавства щодо податків та зборів

Узагальнено автором за [3, 18-23]

В світовій практиці виділяють три моделі державного регулювання підтримки малого бізнесу: американська, японська та європейська.

Основною задачею управління малим бізнесом в США є забезпечення йому рівних умов діяльності порівняно з великими фірмами. Система державної підтримки складається з трьох елементів:

- матеріально-технічного, який гарантує покупку та здачу в оренду на пільгових умовах необхідних засобів виробництва;
- фінансового, який включає механізм забезпечення доступних державних та ризикових джерел капіталу;
- консультативного, що відповідає за забезпечення спеціалізованих консультативних центрів.

Важливим фактором розвитку та підтримки малого підприємництва є організація інфраструктурної підтримки, яка включає в себе фінансову, інформаційну підтримку (можливість мати доступ до баз даних), матеріально-технічну підтримку (можливість купівлі засобів виробництва на пільгових умовах), консультативну підтримку, що включає в себе спеціалізовані послуги консультування, з питань страхування, оподаткування, планування та ведення звітності.

В основі державного регулювання Японії знаходяться закони про мале та середнє підприємництво, антимонопольний закон, закони про технічні спільні проекти, державний захист субпідрядника та інші, що визначають статус і пільги малих підприємств, управління їх діяльністю, механізм кооперування. Механізм розвитку та стимулювання малого підприємництва схожий до американського – позики надаються під пільговий відсоток. Особливістю розвитку малого підприємництва в Японії є організація навчання та підвищення кваліфікації працівників малого бізнесу, для чого створено трирівневу систему навчання, фінансовану державою. До неї входять територіальні навчальні центри, які підпорядковуються адміністрації міста, а також діють державні програми інформаційного, консультаційного та науково-технічного сприяння малому підприємству. Варто також відзначити системний характер такої підтримки та безумовний ефект: стимулювання розвитку зовнішнього середовища напряду впливає на

розвиток внутрішнього середовища малих підприємств, створюючи таким чином конкурентоспроможну економіку країни.

У країнах Європейського Союзу розроблена спеціальна політика в області малого підприємництва на рівні Організації економічного співробітництва та розвитку. Міждержавний рівень включає розробку основних макроекономічних положень розвитку малого підприємництва, на регіональному і місцевому рівні реалізуються програмні заходи. Чітка координованість та збалансованість відповідальності на цих рівнях є відмінною рисою європейських держав. В країнах ЄС державна підтримка малого підприємництва здійснюється за цільовими програмами, надаючи фінансову, консультативну, інформаційну підтримку. У Франції, Бельгії, Нідерландах малому підприємству надають ризиковий капітал, а уряд компенсує можливі збитки малих підприємств. У Німеччині створено Банк кредитних гарантій і регіональні кредитні корпорації для управління ризиковим капіталом. Сьогодні німецьку економіку представляє розвинене мале підприємство, оскільки суми, надані кредитними організаціями, повернулися у вигляді розвиненої системи малого бізнесу і економіки в цілому. Слід також відмітити податкове регулювання в країнах ЄС як потужний інструмент в підтримці малих підприємств. Наприклад, у Німеччині перші два роки мале підприємство звільняється від сплати податків.

У країнах Європейського Союзу регулярно проводиться комплексна оцінка ефективності підтримки малого підприємництва, на основі якої коригується механізм підтримки: оновлюються або змінюються програми. Наразі відсутня єдина методика оцінки, в кожній країні застосовуються власні способи. Аналітичною базою оцінки є порівняння отриманих результатів та завдань оцінюваних програм. Наприклад, у Великобританії в якості цілей аналізу визначаються доцільність та ефективність фінансування малих підприємств з точки зору віддачі для бюджету, а до критеріїв

відносять обсяг продаж, товарообіг, експорт продукції, кількість підприємницьких союзів.

За результатами аналізу досвіду підтримки малого підприємництва зарубіжних країн варто відзначити переважання децентралізованого підходу, що базується на непрямих заходах взаємодії органів державної влади та малого підприємництва. Державна підтримка є системною, структурованою та націленою на загальний соціально-економічний розвиток національних економік.

В Україні документом, що передбачає державну підтримку є закон «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»[18], а основними видами державної підтримки є: «фінансова (часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, які надаються на реалізацію проектів малого підприємництва; часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями; надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого підприємництва; надання позик на придбання і впровадження нових технологій; компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами; фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій), інформаційна(створення та забезпечення функціонування державних, регіональних і місцевих інформаційних систем, інформаційно-телекомунікаційних мереж, сприяння започаткуванню підприємницької діяльності за допомогою Інтернету; надання інформації: про стан виконання державних, регіональних і місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва та рівень ефективності державної підтримки; про стан розвитку малого і середнього підприємництва; про об'єкти інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва; іншої інформації (економічної, правової, статистичної, виробничо-технологічної, з питань маркетингу), необхідної для забезпечення розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва), консультаційна підтримка, у тому числі

підтримка у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу».

Метою державної політики розвитку малого бізнесу України є:

1. Створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва;
2. Забезпечення розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва з метою формування конкурентного середовища та підвищення рівня їх конкурентоспроможності;
3. Стимулювання інвестиційної та інноваційної активності суб'єктів малого і середнього підприємництва;
4. Сприяння провадженню суб'єктами малого і середнього підприємництва діяльності щодо просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки;
5. Забезпечення зайнятості населення шляхом підтримки підприємницької ініціативи громадян.

В Україні до принципів державної політики у сфері розвитку малого підприємництва відносять: ефективність підтримки малого підприємництва; можливість отримати доступну державну підтримку суб'єктами малого підприємництва; забезпечити участь представникам суб'єктів малого підприємництва, громадських організацій, які представляють їх інтереси в утворенні та реалізації державної політики в певній сфері; створити відповідно до вимог, що передбачені загальнодержавними, регіональними та місцевими програмами розвитку, рівні можливості до участі у виконанні цих програм і отриманні державної підтримки; ефективно використовувати бюджетні кошти, які передбачені для виконання вказаних програм; проведення процедури надання державної підтримки повинна бути прозорою

та відкритою; доступність об'єктів інфраструктури підтримки малого підприємництва для всіх суб'єктів малого підприємництва.

У сфері розвитку малого підприємництва в Україні діють основні напрямки державної політики:

- «1) удосконалення та спрощення порядку ведення обліку з метою оподаткування;
- 2) запровадження спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності для суб'єктів малого підприємництва відповідно до критеріїв, встановлених у податковому законодавстві;
- 3) залучення суб'єктів малого підприємництва до виконання науково-технічних і соціально-економічних програм, здійснення постачання продукції (робіт, послуг) для державних та регіональних потреб;
- 4) забезпечення фінансової державної підтримки малих підприємств шляхом запровадження державних програм кредитування, надання гарантій для отримання кредитів, часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами;
- 5) сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва;
- 6) гарантування прав суб'єктів малого підприємництва під час здійснення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності;
- 7) сприяння спрощенню дозвільних процедур та процедур здійснення державного нагляду (контролю), отримання документів дозвільного характеру для суб'єктів малого підприємництва та скороченню строку проведення таких процедур;
- 8) організація підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для суб'єктів малого підприємництва;
- 9) упровадження механізмів сприяння та стимулювання до використання у виробництві суб'єктами малого підприємництва новітніх технологій, а також технологій, що забезпечують підвищення якості товарів (робіт, послуг)» [18].

Дані види державної підтримки задекларовано непогано, але практична реалізація цього не завжди відбувається, зокрема слід розробити ефективний механізм взаємодії між підприємствами та державою.

За результатами порівняльного аналізу державних заходів підтримки малого бізнесу в Україні та за кордоном запропоновано введення в рамках вітчизняної підтримки:

1. Законодавчого закріплення обов'язковості зворотного зв'язку і поточної корекції програм підтримки, що підвищить їх ефективність.
2. Введення обов'язкового аналізу ефективності інструментів підтримки з точки зору досягнення поставлених програмами цілей.

Розглянемо додаткові програми підтримки малого бізнесу у форс-мажорних обставинах. Так, пандемія COVID-19 поставила під питання безперервну діяльність багатьох малих підприємств. У результаті зупинки підприємств малого бізнесу тисячі працівників залишились без робочих місць, скоротилися надходження до бюджету та соціальних фондів. Природно, що державна підтримка у цей період була збільшена. В Україні були запроваджені програми: «Підтримка малого та середнього бізнесу», «Інформаційна підтримка бізнесу», «Податкові преференції», «Кредитні канікули», на законодавчому рівні введено поняття безробіття на період карантину, подовжені терміни подачі річної декларації про майновий стан та доходи, виплачувалася одноразова допомога у розмірі 8000 грн. застрахованим особам-найманим працівникам суб'єктів господарювання, робота яких тимчасово зупинена внаслідок обмежувальних заходів, та фізичним особам-підприємцям, економічна діяльність яких тимчасово зупинена та яка відповідає переліку основних видів економічної діяльності, стосовно яких здійснюються обмежувальні протиепідемічні заходи, були звільнені від сплати ЄСВ за себе платники податку 1 групи за періоди з 01.12.2020 р. по 31.05.2021 р.

За кордоном були реалізовані заходи підтримки малого бізнесу, представлені у табл. 1.5.

Таблиця 1.5– Заходи підтримки малого бізнесу під час пандемії за кордоном

№	Країна	Заходи підтримки
1.	Китай	Протягом трьох місяців підприємства звільнені від сплати податків, відтерміновано сплату відсотків за кредитом. Кредитним організаціям знизили вимоги за нормами обов'язкового резервування
2.	Японія	Розроблений механізм пільгового кредитування: для підприємств, продажі яких зменшились більше 5%, на перші 3 роки відсоткова ставка зменшиться на 0,9%, для тих, хто користується особливим кредитуванням, за спеціальною системою субсидованих процентних платежів (зменшення продажів більше 15%), відстрочка платежів складатиме до 5 років.
3.	Іспанія	Введено шестимісячний мораторій на податки. Внесок на соціальне забезпечення для компаній зменшено на 75%, організації, де працюють менше 50 робітників, звільнені від внеску.
4.	Німеччина	Підприємці та самозайняті особи, в яких працюють до 5 осіб, отримали допомогу до 14 тис євро, підприємства із кількістю співробітників до 10 осіб – до 15 тис євро. У вигляді субсидій та пільгових кредитів виділено 40 млрд євро для підприємств і мікропідприємств, які складаються з однієї особи.
5.	Великобританія	Самозайняті особи, які зазнали збитків через пандемію, отримують оподаткований гранд 80% від середньомісячного прибутку за останні 3 роки (не більше 2500 фунтів стерлінгів на місяць)

Узагальнено автором за [24]

Аналізуючи рівень державної підтримки в Україні, слід визнати застосовані заходи недостатніми. На наш погляд, мають бути передбачені заходи розвитку малого бізнесу в рамках стратегії забезпечення економічної безпеки України, а також навчання представників малого бізнесу використанню ІТ-технологій для переорієнтації їх діяльності. Потрібно більш детально дослідити вивчити досвід розвинених країн, визначити конкретні дії та обговорити їх із Спілкою українських підприємців (провести детальний аналіз ситуації, визначити можливі шляхи вирішення, бути готовими прийняти швидкі рішення у випадку продовження пандемії).

Висновки до розділу 1

1. За результатами дослідження констатована відсутність єдиного трактування термінів, що застосовуються для характеристики малого бізнесу, у нормативних документах та науковій дискусії, що призводить до зниження ефективності регулювання державної підтримки та користування нею з боку малих підприємств.

За результатами критичного аналізу визначень малого бізнесу запропоноване авторське визначення поняття малого підприємства як суб'єкта господарювання, що займається підприємницькою діяльністю з метою отримання прибутку, є юридичною особою, кількість працівників не перевищує 50 осіб та річний дохід не перевищує 10 млн євро по середньорічному курсу НБУ.

2. Проаналізована роль малого бізнесу в Україні та розвинених країнах світу, констатований їх значний внесок у ВВП та створення робочих місць.

3. За результатами дослідження ідентифіковані сильні, слабкі сторони, можливості та загрози розвитку малого бізнесу у сучасній економіці, обґрунтована необхідність державної підтримки малих підприємств.

4. За результатами порівняльного аналізу державних заходів підтримки малого бізнесу в Україні та за кордоном запропоновано доповнення вітчизняної підтримки законодавчим закріпленням обов'язковості зворотного зв'язку і поточної корекції програм підтримки, що підвищить їх ефективність; введенням обов'язкового аналізу ефективності інструментів підтримки з точки зору досягнення поставлених програмами цілей; заходами розвитку малого бізнесу в рамках стратегії забезпечення економічної безпеки України та навчанням представників малого бізнесу використанню ІТ-технологій для переорієнтації їх діяльності.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

2.1 Організація обліку на малих підприємствах

Підприємства малого бізнесу, як і всі інші, повинні вести оперативний бухгалтерський облік, складати та подавати фінансову звітність. При цьому організація бухгалтерського обліку підприємств малого бізнесу повинна базуватись на загальноприйнятих в Україні і у міжнародній практиці принципах і методичних засадах, встановлених Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» «для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно обирає форми його організації:

- введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;
- користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого в якості підприємця, що здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;
- ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою;
- самостійне ведення бухгалтерського обліку і складання звітності безпосередньо власником чи керівником підприємства» [27].

Виходячи із потреб виробництва і управління, мале підприємство може пристосовувати реєстри бухгалтерського обліку відповідно до специфіки своєї роботи з дотриманням таких вимог:

- єдина методологічна основа (принцип подвійного запису);
- взаємозв'язок даних аналітичного і синтетичного обліку;
- суцільне відображення усіх господарських операцій в реєстрах обліку на підставі первинних облікових документів;

- нагромадження і систематизація даних первинних документів у розрізі показників, необхідних для управління і контролю за господарською діяльністю малого підприємства, а також для складання і подання бухгалтерської звітності та декларації з оподаткування.

При організації діяльності суб'єкт малого підприємництва, перш за все, обирає систему оподаткування, відповідно до якої він буде працювати. Саме варіант системи оподаткування суттєво впливає на систему ведення бухгалтерського обліку, а, відповідно, і на облікову політику. Застосування малим підприємством спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності передбачає спрощення:

- оподаткування: заміну сплати певних видів податків, зборів та платежів єдиним податком;
- бухгалтерського обліку: можливість застосування спрощеного плану рахунків, простої та спрощеної форм обліку;
- звітності: обов'язкове складання двох форм звітності за П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва».

Підприємства малого бізнесу при виконанні певних умов можуть обирати для ведення обліку журнальну, спрощену чи просту форму ведення обліку. Малі підприємства з простим технологічним процесом виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, які здійснюють за місяць не більше 300 господарських операцій, можуть застосовувати спрощену форму бухгалтерського обліку. Наприклад, така форма обліку рекомендується для підприємств торгівлі, громадського харчування та постачальницько-збутових видів діяльності. Спрощена форма бухгалтерського обліку може застосовуватися за простою формою (без використання реєстрів обліку майна малого підприємства) та формою бухгалтерського обліку з використанням реєстрів обліку майна малого підприємства.

Малі підприємства, які здійснюють за місяць не більше 100 господарських операцій, не мають виробництва продукції і робіт, пов'язаних з великими матеріальними затратами, застосовують просту форму

бухгалтерського обліку. Якщо підприємство раніше використовувало журнально-ордерну форму ведення обліку чи бачить сенс використовувати саме таку форму, перехід на спрощену не є обов'язковим.

Схема спрощеної форми обліку відображена на рис. 2.1, а регістри, що використовуються, – у табл. 2.1.

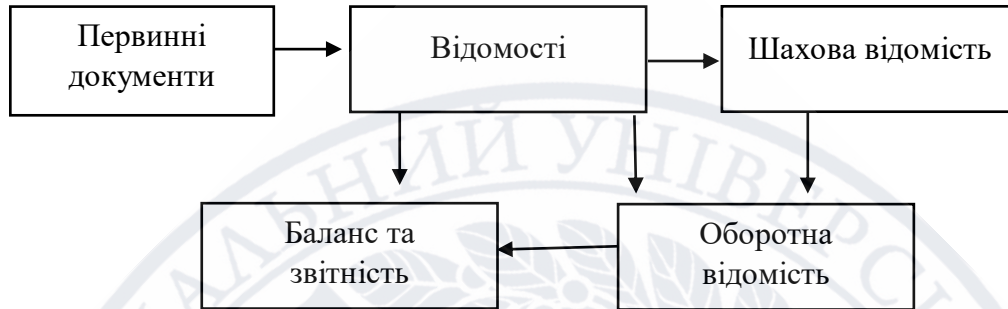

Рис. 2.1 – Схема спрощеної форми обліку на підприємстві

Таблиця 2.1 – Регістри бухгалтерського обліку за спрощеною формою ведення обліку

№	Назва регістру	Розділи регістру	Рахунки спрощеного Плану
1	Відомість 1-м	1 розділ – Облік готівки і грошових документів	30
		2 розділ – Облік грошових коштів та їх еквівалентів	31
2	Відомість 2-м	Облік запасів	20,26
3	Відомість 3-м	1 розділ – Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами по податках і платежах, довгострокових зобов'язань і доходів майбутніх періодів	37, 55, 64, 68, 69
		2 розділ – Облік розрахунків з оплати праці	66
4	Відомість 4-м	1 розділ – Облік необоротних активів і амортизації (зносу)	10, 13
		2 розділ – Облік капітальних і фінансових інвестицій і інших необоротних активів	14, 15, 18, 35
5	Відомість 5-м	1 розділ – Облік витрат	84, 85
		2 розділ – Облік витрат на виробництво	23
		3 розділ – Облік доходів і фінансових результатів	44, 70, 79
		4 розділ – Облік власного капіталу, витрат майбутніх періодів, забезпечень майбутніх витрат і платежів	39, 40, 47
6	Оборотно-сальдова відомість	-	Всі рахунки

Розроблено автором

Відомості заповнюються кожного місяця, дані з них переносяться в оборотно-сальдову відомість за кожним рахунком. Інформація облікових регістрів використовується в подальшому для складання фінансової звітності.

При простій формі обліку реєстрація первинних облікових документів, відображення операцій на рахунках, визначення собівартості продукції і фінансового результату ведеться в одному бухгалтерському регістрі - Книзі обліку господарських операцій за формою К-1. Поряд з Книгою обліку господарських операцій для обліку розрахунків по оплаті праці з працівниками та бюджетом мале підприємство веде Відомість обліку заробітної плати за формою В-8.

Малі підприємства, на балансі яких обліковуються власні основні засоби, виробничі запаси, товари і готова продукція та які здійснюють за місяць понад 100 господарських операцій, ведуть бухгалтерський облік з використанням таких облікових регістрів:

- Відомість обліку основних засобів, нарахованих амортизаційних відрахувань (зносу) - форма В-1;
- Відомість обліку виробничих запасів, готової продукції і товарів - форма В-2;
- Відомість обліку витрат на виробництво - форма В-3;
- Відомість обліку грошових коштів і фондів - форма В-4;
- Відомість обліку розрахунків та інших операцій - форма В-5;
- Відомість обліку реалізації - форма В-6;
- Відомість обліку розрахунків з постачальниками - форма В-7;
- Відомість обліку заробітної плати - форма В-8;
- Відомість (шахматна) - форма В-9.

Побудова обліку має враховувати всі особливості організації та ведення підприємницької діяльності цього суб'єкта та формалізуватись у вигляді наказу з облікової політики. Для регламентації змісту останнього у різних галузях економіки використовуються такі нормативні документи:

накази Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства» [30] та «Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку для суб'єктів державного сектору» [31]. Для підприємств малого бізнесу такий документ відсутній, але з урахуванням особливостей форми обліку доцільно роз'яснити малому бізнесу елементи облікової політики в окремому нормативно-правовому акті.

Розглянемо Наказ про облікову політику на конкретному підприємстві ПП «Кургани», для оцінки якого розроблено критерії оцінки та бальну шкалу, де 1 – інформація розкрита погано або не розкрита; 2 – інформація розкрита достатньо; 3 – інформація розкрита в повному обсязі (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Критичний аналіз Наказу «Про облікову політику» ПП «Кургани»

№	Критерій оцінки	Бал (від 0 до 3)
1	2	3
1.	Наявність назви, номеру, дати реєстрації наказу в журналі обліку	3
2.	Перелік нормативних документів, які регламентують зміст облікової політики підприємства	3
3.	Структурованість тексту у вигляді розділів та пронумерованих пунктів	1
4.	Наявність підпису керівника та печатки підприємства	0
5.	Розкриття форми організації обліку та документообігу, графіку складання та подання звітності, порядку ведення архіву установи, наявність переліку осіб, відповідальних за їхню організацію та ведення	2
6.	Розкриття форми бухгалтерського обліку, робочого плану рахунків, форм первинних документів	2
7.	Розкриття прав й обов'язків головного бухгалтера, заступників головного бухгалтера, працівників бухгалтерії	0
8.	Розкриття критеріїв визнання активів та зобов'язань, у т.ч. порядку їхньої оцінки	2
9.	Розкриття класифікації активів та зобов'язань	0
10.	Розкриття організації та ведення первинного, аналітичного, синтетичного обліку за видами активів, зобов'язань, капіталу (окремо за різновидами активів, пасивів)	0
11.	Розкриття інформації щодо порядку та періодичності проведення інвентаризації	2
12.	Розкриття інформації про перелік матеріально – відповідальних осіб	0
13.	Розкриття порядку обліку доходів та витрат як звітного, так і майбутніх періодів (за різновидами доходів та витрат)	0
14.	Висвітлення переліку постійних і змінних загальновиробничих витрат	3

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
15.	Розкриття інформації про створення та призначення резерву майбутніх витрат і платежів	0
16.	Розкриття порядку коригування фінансової звітності стосовно помилок та змін в облікових політиці та оцінці	1
17.	Розкриття інформації про організацію податкових платежів	0
Кінцева оцінка(середнє значення)		1,1

За результатами дослідження констатовано, що на даному підприємстві не дотримано структури наказу про облікову політику, підписи та печатка підприємства відсутні, не розкриті права та обов'язки головного бухгалтера та працівників бухгалтерії, інформація про організацію та ведення первинного, аналітичного та синтетичного обліку за видами активів, зобов'язань (в т.ч. їх класифікація) та капіталу, не зазначено матеріально-відповідальних осіб. Відсутня також інформація про резерв майбутніх витрат і платежів, але це пояснюється статусом малого підприємства, адже такі суб'єкти господарювання можуть не створювати забезпечення наступних витрат і платежів, а визнавати їх витрати у періоді фактичного понесення. Стосовно порядку коригування фінансової звітності стосовно помилок та змін в облікових політиці та оцінці наведено лише інформацію про можливі зміни. Також відсутня інформація про організацію податкових платежів.

Враховуючи вищесказане, загальна оцінка склала 1,1 із 3, що означає потребу у значному вдосконаленні наказу. За результатами аналізу надано рекомендовану форму Наказу про облікову політику підприємства із запропонованим веденням спрощеної форми бухгалтерського обліку (Додаток А).

Розглянемо детальніше організацію бухгалтерського обліку на малому підприємстві за основними обліковими ділянками:

1. Облік готівки, грошових коштів

Всі касові операції підприємства повинні бути оформлені документами, форми яких затверджені Положенням «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» [35], зокрема, щодо ведення

прибуткового касового ордеру типової форми КО-1, видаткового касового ордеру КО-2, Відомості на виплату грошей, Журналу реєстрації прибуткових та видаткових касових ордерів форми КО-3 або КО-3а, касової книги КО-4. На рахунках обліку інформація про рух грошових коштів на підприємстві узагальнюється за рахунком 30 «Готівка», в аналітичному обліку операції відображатимуться у Відомості 1-м (1 розділ) відповідно до Журналу обліку господарських операцій» або Журналі 4- мс обліку доходів.

Для відображення руху грошових коштів на поточному рахунку використовують рахунок 31 «Рахунки в банках», в облікових регістрах – 2 розділ Відомості 1-м. Операції із підзвітними особами, а також розрахунки з покупцями та замовниками, іншими дебіторами здійснюються на рахунку 37 «Розрахунки з різними дебіторами», аналітичний облік ведуть у Відомості 3-м (1 розділ) на основі підтверджувальних первинних документів. На рахунку 68 «Розрахунки за іншими операціями» ведеться облік розрахунків за придбані товари, електроенергію, сировину, паливо та інші роботи і послуги, аналітичний облік ведеться у Відомості 3-м (3 розділ) за кожним постачальником чи підрядником у відповідності до підтверджуючих документів. Отримання та погашення позик банку наводять у Журналі обліку господарських операцій та Відомості 3- м (1 розділ). Типові кореспонденції з обліку грошових коштів наведені у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Типові кореспонденції рахунків з обліку грошових коштів при використанні спрощеного Плану рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Одержано в касу виручку за реалізовані товари, роботи, послуги	30 «Готівка»	70 «Дохід від реалізації»
2	Отримано в касу кошти за раніше відвантажені продукцію, товари, роботи, послуги	30 «Готівка»	37 «Розрахунки з різними дебіторами»
3	Отримано в касу невикористані підзвітні суми	30 «Готівка»	37 Розрахунки з різними дебіторами»
4	Отримано в касу готівку з банку	30 «Готівка»	31 «Рахунки в банку»

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4
5	Видано готівку під звіт	37 «Розрахунки з різними дебіторами»	30 «Готівка»
6	Оприбутковано виявлені надлишки готівки	30 «Готівка»	74 «Інші доходи»
7	Виявлено нестачу готівки в касі	96 «Інші витрати»	30 «Готівка»
8	Погашено дебіторами довгострокову заборгованість	31 «Рахунки в банках»	18 «Інші необоротні активи»
9	Відображено кошти, які надійшли як внесок до статутного капіталу	31 «Рахунки в банках»	40 «Власний капітал»
10	Одержано цільові надходження	31 «Рахунки в банках»	48 «Цільове фінансування і цільове надходження»
11	Отримано кредити банку	31 «Рахунки в банках»	55 «Інші довгострокові зобов'язання»
12	Отримано аванс від покупців за продукцію, товари, роботи, послуги	31 «Рахунки в банках»	68 «Розрахунки за іншими операціями»
13	Зараховано на рахунок виручку за реалізовані продукцію, товари, роботи, послуги	31 «Рахунки в банках»	70 «Доходи від реалізації»
14	Повернуто передоплату покупцям/проведено передоплату постачальникам	37 «Розрахунки з різними дебіторами»	31 «Рахунки в банках»
15	Погашено кредити банку	55 «Інші довгострокові зобов'язання»	31 «Рахунки в банках»
16	Погашено заборгованість перед бюджетом/Сплачено єдиний соціальний внесок	64 «Розрахунки за податками і платежами»	31 «Рахунки в банках»
17	Сплачено витрати грошовими коштами з поточного рахунку	91 «Загальновиробничі витрати» 96 «Інші витрати»	31 «Рахунки в банках»

2. Облік власного капіталу

Власний капітал включає в себе: статутний капітал; пайовий, додатковий, резервний, вилучений, неоплачений, капітал у дооцінках та нерозподілений прибуток (непокриті збитки). Для узагальнення інформації про зміни у складі статутного капіталу передбачено рахунок 40 «Власний капітал», а кореспонденцію рахунків з обліку статутного капіталу наведено у табл. 2.4. У 4 розділі Відомості 5-м відображають інформацію про облік

власного капіталу, витрат майбутніх періодів, забезпечень майбутніх витрат і платежів. Заборгованість засновників за їх вкладом у статутний капітал відображається за рахунком 40 «Власний капітал» на субрахунку «Неоплачений капітал», аналітичний облік ведеться за кожним засновником у Відомості 5-м (4 розділ). Для ведення обліку вилученого капіталу (викуп частки у засновника, перепродаж, зменшення статутного капіталу) відкривають субрахунок «Вилучений капітал», для узагальнення інформації про стан та рух резервного капіталу – субрахунок «Резервний капітал», для обліку сум пайових внесків членів споживчого комітету – субрахунок «Пайовий капітал».

Таблиця 2.4 – Типові кореспонденції рахунків з обліку статутного капіталу при використанні спрощеного Плану рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Зареєстровано статутний капітал	40 «Власний капітал» субрахунок «Неоплачений капітал»	40 «Власний капітал» субрахунок «Статутний капітал»
2	Зменшено статутний капітал при анулюванні частки засновника	40 «Власний капітал» субрахунок «Статутний капітал»	40 «Власний капітал» субрахунок «Вилучений капітал»
3	Зменшено статутний капітал при анулюванні частки засновника або при ліквідації підприємства	40 «Власний капітал» субрахунок «Статутний капітал»	40 «Власний капітал» субрахунок «Неоплачений капітал»

Типова кореспонденція рахунків з обліку пайового капіталу відображена у табл. 2.5.

Вартість безкоштовно отриманих необоротних активів, інших видів додаткового капіталу узагальнюються на субрахунку «Додатковий капітал», дооцінку (уцінку) необоротних активів та фінансових інструментів – на субрахунку «Капітал у дооцінках». При цьому варто деталізувати субрахунок за основними засобами, нематеріальними активами, фінансовими інструментами та іншими видами. Результати діяльності та використання

прибутку в поточному періоді підприємства фіксуються на рахунку 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки), типова кореспонденція рахунків наведена у табл. 2.6.

Таблиця 2.5 – Типова кореспонденція рахунків з обліку пайового капіталу при використанні спрощеного Плану рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Поповнено пайовий капітал грошовими коштами	30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках»	40 «Власний капітал» субрахунок «Пайовий капітал»
2	Поповнено пайовий капітал внесками у матеріальній формі	10 «Основні засоби», 20 «Виробничі запаси», 26 «Готова продукція» субрах. «Товари»	40 «Власний капітал» субрахунок «Пайовий капітал»
3	Повернено пайовий внесок засновникам	40 «Власний капітал» субрахунок «Пайовий капітал»	30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 10 «Основні засоби», 20 «Виробничі запаси», 26 «Готова продукція» субрах. «Товари»

Таблиця 2.6 – Типова кореспонденція обліку нерозподілених прибутків (непокритих збитків) малого підприємства при використанні спрощеного Плану рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Відображено нерозподілений прибуток	79 «Фінансові результати»	44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»
2	Відображено непокритий збиток	44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»	79 «Фінансові результати»
3	Частину прибутку направлено на поповнення резервного/додаткового капіталу	44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» субрахунок «Використання прибутку»	40 «Власний капітал» субрахунок «Резервний/додатковий капітал»
4	Списано використаний прибуток за рахунок нерозподіленого прибутку	44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»	44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)» субрахунок «Використання прибутку»

3. Облік виробничих запасів

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про запаси та її розкриття у фінансовій звітності визначаються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [36]. Розглянемо первинні документи обліку запасів за господарськими операціями: імпорт запасів оформляють інвойсом, актом приймання-передачі товару, міжнародною вантажною накладною (CMR), авіаційною вантажною накладною (AirWaybill) та коносаментом (BillofLading); придбання запасів – видатковою накладною, товарним чеком, касовим чеком; передачу устаткування в ремонт, списання запасів (крім продажу), рух запасів в середині підприємства, видачу малоцінних та швидкозношуваних предметів робітнику чи бригадиру, поломку, втрату інструментів чи МШП, видачу спецодягу та списання МШП (крім продажу) – первинним документом довільної форми; продаж запасів – видатковою накладною або первинним документом довільної форми.

Для обліку наявності та руху запасів передбачено рахунок 20 «Виробничі запаси», типові кореспонденції наведено у табл. 2.7

Таблиця 2.7 – Типова кореспонденція з обліку виробничих запасів при використанні спрощеного Плану рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Отримано виробничі запаси від постачальників	20 «Виробничі запаси»	68 «Розрахунки з іншими операціями» субрахунок «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
2	Отримано запаси, придбані за рахунок підзвітних сум	20 «Виробничі запаси»	37 «Розрахунки з різними дебіторами» субрахунок «Розрахунки з підзвітними особами»
3	Оприбутковано запаси, отримані з власного виробництва	20 «Виробничі запаси»	23 «Виробництво»
4	Оприбутковано виробничі запаси, отримані як внесок у статутний капітал	20 «Виробничі запаси»	40 «Власний капітал» субрахунок «Неоплачений капітал»

Продовження таблиці 2.7

1	2	3	4
5	Оприбутковано надлишки запасів, виявлених під час інвентаризації	20 «Виробничі запаси»	74 «Інші доходи»
6	Відпущено запаси для капітального будівництва власними силами	15 «Капітальні інвестиції»	20 «Виробничі запаси»
7	Відпущено запаси для виробництва продукції	23 «Виробництво»	20 «Виробничі запаси»
8	Списано запаси для загальновиробничих потреб	91 «Загальновиробничі витрати»	20 «Виробничі запаси»
9	Використано запаси для адміністративних потреб	96 «Інші витрати» субрахунок «Адміністративні витрати»	20 «Виробничі запаси»
10	Відображено суму нестач виробничих запасів у складі витрат звітного періоду	96 «Інші витрати» субрахунок «Нестачі і втрати від псування цінностей»	20 «Виробничі запаси»
11	Списано облікову вартість реалізованих виробничих запасів	96 «Інші витрати» субрахунок «Собівартість реалізованих запасів»	20 «Виробничі запаси»

Аналітичним регістром обліку запасів є Відомість 2-м, яка ведеться за рахунками 20 «Виробничі запаси» та 26 «Готова продукція». Документальне оформлення руху МШП здійснюється відповідно до основних положень з обліку запасів за такими первинними документами: МШ-1 «Відомість та поповнення (вилучення) постійного запасу інструментів (пристроїв)»; МШ-2 «Картка обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів»; МШ-3 «Замовлення на ремонт або заточування інструментів (пристроїв)»; МШ-4 «Акт вибуття малоцінних та швидкозношуваних предметів»; МШ-5 «Акт на списання інструментів (пристроїв) та обмін їх на придатні»; МШ-6 «Особова картка обліку спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв»; МШ-7 «Відомість обліку видачі спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв»; МШ-8 «Акт на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів».

Аналітичний облік ведеться виходячи з потреб підприємства за встановленими видами, однорідними групами, узагальнена інформація про

МШП відображена у Відомості 2-м. Облік запасів за рахунками 20 та 26, типову кореспонденцію рахунків наведено у табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Типова кореспонденція рахунків з обліку руху МШП при використанні спрощеного Плану рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Оприбутковано МШП, що надійшли від постачальника згідно договору (без ПДВ)	20 «Виробничі запаси» субрахунок «Малоцінні та швидкозношувані предмети»	68 «Розрахунки за іншими операціями» субрахунок «Розрахунок з постачальниками та підрядниками»
2	Відображено суму ПДВ	64 «Розрахунки за податками і платежами»	68 «Розрахунки за іншими операціями» субрахунок «Розрахунок з постачальниками та підрядниками»
3	Отримано МШП як внесок до статутного капіталу	20 «Виробничі запаси» субрахунок «Малоцінні та швидкозношувані предмети»	40 «Власний капітал» субрахунок «Неоплачений капітал»
4	Оприбутковано лишки МШП, які виявлено під час інвентаризації	20 «Виробничі запаси» субрахунок «Малоцінні та швидкозношувані предмети»	74 «Інші доходи»
5	Відпущено зі складу МШП для власних потреб на: капітальне виробництво/ виробництво продукції/ на усунення браку/ загальновиробничі потреби/ адміністративні потреби / утримання житлово-комунального господарства	15 «Капітальні інвестиції»/ 23 «Виробництво» / 23 «Виробництво» субрахунок «Брак у виробництві»/ 91 «Загальновиробничі потреби» / 96 «Інші витрати» субрахунок «Адміністративні витрати»/ 96 «Інші витрати» субрахунок «Інші витрати операційної діяльності»	20 «Виробничі запаси» субрахунок «Малоцінні та швидкозношувані предмети»
6	Відображено вартість реалізованих МШП	96 «Інші витрати» субрахунок «Собівартість реалізованих виробничих запасів»	20 «Виробничі запаси» субрахунок «Малоцінні та швидкозношувані предмети»
7	Безоплатно передано МШП	96 «Інші витрати» субрахунок «Інші витрати від операційної діяльності»	20 «Виробничі запаси» субрахунок «Малоцінні та швидкозношувані предмети»

4. Облік дебіторської та кредиторської заборгованості

Дебіторська заборгованість з'являється на підприємстві при здійсненні передоплати постачальників або під час відвантаження товарів (виконання робіт чи надання послуг). Основним документом, що вказує на правові відносини між постачальниками та покупцями, є договір, на основі якого виписують рахунок-фактуру. Якщо підприємство є платником податку на додану вартість, на ім'я покупця виписується податкова накладна. Рух матеріальних цінностей всередині підприємства оформляється накладною-вимогою на відпуск (внутрішнє переміщення) матеріалів (форми М-11), продаж основних засобів актом приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (форми ОЗ-1). Прибутковим касовим ордером чи випискою банку підтверджується погашення дебіторської заборгованості.

Для обліку дебіторської заборгованості передбачено рахунок 31 «Розрахунки з різними дебіторами», до якого слід відкрити субрахунок «Розрахунок із покупцями і замовниками». Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з покупцями і замовниками наведена у табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з покупцями і замовниками при використанні спрощеного Плану рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Відвантажено готову продукцію/виробничі запаси/ МШП/ напівфабрикати покупцям за продажними цінами	37 «Розрахунки з різними дебіторами»	70 «Дохід від реалізації»
2	Отримано кошти від покупців в рахунок погашення дебіторської заборгованості за раніше відвантажені товари, продукцію, роботи і послуги	31 «Рахунки у банках»	37 «Розрахунки з різними дебіторами»
3	Відображено взаємозалік дебіторської та кредиторської заборгованості	68 «Розрахунки за іншими операціями»	37 «Розрахунки з різними дебіторами»
4	Списано безнадійну дебіторську заборгованість за рахунок резерву сумнівних боргів	37 «Розрахунки з різними дебіторами» субрахунок «Резерв сумнівних боргів»	37 «Розрахунки з різними дебіторами»
5	Списано безнадійну дебіторську заборгованість в разі відсутності або недостатності резерву сумнівних боргів	96 «Інші витрати»	37 «Розрахунки з різними дебіторами»

Для обліку кредиторської заборгованості призначено рахунок 68 «Розрахунки за іншими операціями», аналітичний облік ведеться за кожним кредитором, видом, цільовим призначенням та строками повернення, узагальнюється така інформація у 1 розділі Відомості 3-м «Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами, за податками і платежами, облік довгострокових зобов'язань і доходів майбутніх періодів».

5. Облік необоротних активів

Рух основних засобів, необоротних матеріальних активів та інших необоротних активів, а саме їх надходження, внутрішнє переміщення та вибуття оформлюються такими первинними документами: придбання та безоплатне одержання – видаткова накладна або документ довільної форми; оперативна оренда – акт приймання-передачі основних засобів; фінансова оренда, введення в експлуатацію, внутрішнє переміщення, продаж, безоплатна передача, нарахування амортизації, списання, ремонт, модернізація, реконструкція дообладнання – первинні документи довільної форми [37].

Спрощеним Планом рахунків передбачено рахунок 10 «Основні засоби» для обліку вказаних активів, типова кореспонденція з обліку основних засобів наведена у табл. 2.10

Таблиця 2.10 – Типова кореспонденція з обліку основних засобів при використанні спрощеного Плану рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Відображено надходження від постачальника основних засобів, нематеріальних активів: - потребують монтажу; - не потребують монтажу	15 «Капітальні інвестиції» 10 «Основні засоби»	68 «Розрахунки з іншими операціями» субрахунок «Розрахунки з постачальниками»
2	Відображено суму податкового кредиту по ПДВ	64 «Розрахунки за податками і платежами»	68 «Розрахунки з іншими операціями» субрахунок «Розрахунки з постачальниками»

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4
3	Відображено суму транспортних та посередницьких послуг на придбання основних засобів	15 «Капітальні інвестиції»	68 «Розрахунки з іншими операціями» субрахунок «Розрахунки з іншими кредиторами»
4	Відображено суму ПДВ	64 «Розрахунки за податками і платежами»	68 «Розрахунки з іншими операціями» субрахунок «Розрахунки з іншими кредиторами»
5	Нараховано амортизацію на основні засоби, які використовуються при виготовленні нового об'єкта основних засобів	15 «Капітальні інвестиції»	13 «Знос необоротних активів»
6	Введено в експлуатацію придбаний об'єкт за первісною вартістю	10 «Основні засоби»	15 «Капітальні інвестиції»
7	Відображено вартість безоплатно отриманого основного засобу	10 «Основні засоби»	40 «Власний капітал» субрахунок «Безоплатно одержані необоротні активи»
8	Оприбутковано надлишки основних засобів, інших необоротних матеріальних активів та нематеріальних активів, виявлених в результаті інвентаризації	10 «Основні засоби»	69 «Доходи майбутніх періодів»
9	Відображено суму уцінки зносу основних засобів	13 «Знос необоротних активів»	10 «Основні засоби»
10	Відображено залишкову вартість реалізованих основних засобів	96 «Інші витрати» субрахунок «Собівартість реалізованих виробничих запасів»	26 «Готова продукція» субрахунок «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу»
11	Переведено основні засоби, інші необоротні матеріальні активи та нематеріальні активи у групу вибуття при реалізації	26 «Готова продукція» субрахунок «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу»	10 «Основні засоби»
12	Списано нарахований знос при реалізації основних засобів	13 «Знос необоротних активів»	10 «Основні засоби»

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4
13	Відображено залишкову вартість ліквідованих основних засобів, нематеріальних активів	96 «Інші витрати» субрахунок «Списання необоротних активів»	10 «Основні засоби»
14	Списано використані виробничі запаси під час монтажу основних засобів, інших необоротних матеріальних активів	15 «Капітальні інвестиції»	20 «Виробничі запаси»
15	Отримано рахунки від сторонніх організацій за послуги, пов'язані з придбанням нематеріальних активів	15 «Капітальні інвестиції»	68 «Розрахунки іншими операціями» субрахунок «Розрахунки з іншими кредиторами»

За рахунком 13 «Знос необоротних активів» інформація відображається у Відомості 4-м (2 розділ), аналітичний облік ведеться за кожним об'єктом основних засобів.

6. Облік праці та її оплати

Відповідно до Наказу Державного комітету статистики України «Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці» [38] для обліку праці передбачено такі первинні документи: П-1 «Наказ про прийом на роботу», П-2 «Особова картка», П-3 «Наказ (розпорядження) про надання відпустки», П-4 «Наказ (розпорядження) про припинення трудового договору (контракту), П-5 «Табель обліку використаного робочого часу», П-6 «Розрахунково-платіжна відомість працівника», П-6 «Розрахунково-платіжна відомість (зведена)». Для синтетичного обліку оплати праці передбачено рахунок 66 «Розрахунки з оплати праці», типова кореспонденція рахунків наведена у табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Типові кореспонденції з обліку оплати праці при використанні спрощеного Плану рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Нараховано заробітну плату виробничому персоналу	23 «Виробництво»	66 «Розрахунки з оплати праці»

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4
2	Нараховано заробітну плату загальноновиробничому персоналу	91 «Загальноновиробничі витрати»	66 «Розрахунки з оплати праці»
3	Нараховано заробітну плату адміністративному персоналу	96 «Інші витрати»	66 «Розрахунки з оплати праці»
4	Нараховано суму доплати у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю за рахунок коштів підприємства	96 «Інші витрати»	66 «Розрахунки з оплати праці»
5	Нараховано ЄСВ на суму допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю	64 «Розрахунки за податками й платежами» за соц. страх.	64 «Розрахунки за податками й платежами»
6	Нараховано суму допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю за рахунок Фонду страхування	47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»	66 «Розрахунки з оплати праці»
7	Нараховано відпускні за рахунок резерву на оплату відпусток	47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»	66 «Розрахунки з оплати праці»
8	Утримано із заробітної плати не повернені підзвітні суми	66 «Розрахунки з оплати праці»	37 «Розрахунки з різними дебіторами»
9	Утримано податок з доходів фізичних осіб	66 «Розрахунки з оплати праці»	64 «Розрахунки за податками й платежами»
10	Утримано ЄСВ	66 «Розрахунки з оплати праці»	64 «Розрахунки за податками й платежами»
11	Утримано профспілкові внески	66 «Розрахунки з оплати праці»	68 «Розрахунки за іншими операціями»
12	Депоновано суми несплаченої заробітної плати	66 «Розрахунки з оплати праці»	66 «Розрахунки з оплати праці» розрах. з деп.
13	Виплачена депонована заробітна плата з каси	66 «Розрахунки з оплати праці» розрах. з деп.	30 «Готівка»
14	Виплачена заробітна плата з каси або поточного рахунку	66 «Розрахунки з оплати праці»	30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках»
15	Нараховано ЄСВ на фонд оплати праці працівникам виробництва	23 «Виробництво»	64 «Розрахунки за податками й платежами»
16	Нараховано ЄСВ на фонд оплати праці загальноновиробничому персоналу	91 «Загальноновиробничі витрати»	64 «Розрахунки за податками й платежами»

Продовження таблиці 2.11

1	2	3	4
17	Нараховано ЄСВ на фонд оплати праці адміністративному персоналу	96 «Інші витрати»	64 «Розрахунки за податками й платежами»
18	Сплачено ЄСВ, ПДФО	64 «Розрахунки за податками й платежами»	31 «Рахунки в банках»

Розрахунки з оплати праці відображаються у Відомості 3-м, інформація про ЄСВ також відображається у 1 розділі цієї відомості у розрізі ставок ЄСВ.

7. Облік доходів, витрат, і фінансових результатів діяльності малого підприємства

Для обліку доходів передбачені рахунки 70 «Дохід від реалізації», 71 «Інші доходи операційної діяльності», 74 «Інші доходи» субрахунок «Фінансові доходи». За об'єктами інвестування ведеться аналітичний облік.

Аналітичний облік витрат ведеться за статтями витрат чи у розрізі елементів витрат. Для обліку загальногосподарських витрат передбачено рахунок 96 «Інші витрати» субрахунок «Адміністративні витрати», первинні документи представлені такими: накладні, рахунки, звіти про використання коштів, видаткові касові ордери, рахунки бухгалтерії тощо.

Для обліку витрат, пов'язаних зі збутом, передбачено рахунок 96 «Інші витрати» субрахунок «Витрати на збут», аналітичний облік ведеться у розрізі статей витрат та за економічними елементами.

Облік витрат фінансової діяльності ведеться на рахунку 96 «Інші витрати» субрахунку «Фінансові витрати» на основі первинних документів: видаткові касові ордери, виписка банку з платіжними дорученнями, довідка (розрахунок) бухгалтерії. Типова кореспонденція з обліку витрат наведена у табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Типова кореспонденція рахунків з обліку витрат при використанні спрощеного Плану рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
Адміністративні витрати			
1	Списано знос основних засобів та нематеріальних активів	96 «Інші витрати»	13 «Знос необоротних активів»
2	Списано виробничі запаси на загальногосподарські потреби	96 «Інші витрати»	20 «Виробничі запаси»
3	Відображено витрати на службові відрядження	96 «Інші витрати»	37 «Розрахунки з іншими дебіторами»
4	Нараховано податки, збори й обов'язкові платежі	96 «Інші витрати»	64 «Розрахунки з бюджетом»
5	Нараховано орендну плату, комунальні послуги, ремонт, послуги зв'язку та ін.	96 «Інші витрати»	68 «Розрахунки за іншими операціями»
6	Списано адміністративні витрати на фінансові результати	79 «Фінансові результати»	96 «Інші витрати»
Витрати на збут			
7	Створено резерв для покриття витрат з можливого майбутнього гарантійного ремонту	96 «Інші витрати»	47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»
8	Нараховано заробітну плату працівникам, пов'язаних зі збутом	96 «Інші витрати»	66 «Розрахунки по заробітній платі»
9	Акцептовано рахунки рекламного агентства за рекламну продукцію чи інші послуги при реалізації продукції	96 «Інші витрати»	68 «Розрахунки за іншими операціями»
10	Списано витрати на збут на фінансові результати	79 «Фінансові результати»	96 «Інші витрати»
Фінансові витрати			
11	Сплачено відсотки за користування банківським рахунком	96 «Інші витрати»	30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках»
12	Відображено суми, пов'язані з нарахуванням і сплатою відсотків за банківськими кредитами	96 «Інші витрати»	68 «Розрахунки за іншими операціями» субрахунок «Короткострокові позики» 55 «Довгострокові зобов'язання» субрахунок «Довгострокові позики», 68 «Розрахунки за іншими операціями» субрахунок «Розрахунки за нарахованими доходами»

Продовження таблиці 2.12

1	2	3	4
13	Відображено витрати на фінансові витрати	96 «Інші витрати»	68 «Розрахунки за іншими операціями» субрахунок «Розрахунки за нарахованими доходами»
14	Списано фінансові витрати на фінансові результати	79 «Фінансові результати»	96 «Інші витрати»

Для відображення витрат малих підприємств передбачено Відомість 5-м, у 1 розділі якої відображено облік витрат, а в 2 розділі – облік витрат на виробництво та оборотно-сальдову відомість. Інформація про облік та узагальнення фінансових результатів відображаються на рахунку 79 «Фінансові результати» (див. табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Типова кореспонденція рахунків з обліку фінансових результатів при використанні спрощеного Плану рахунків

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Списано доходи від реалізації продукції, товарів, робіт послуг на фінансові результати	70 «Доходи від реалізації»	79 «Фінансові результати»
2	Списано інші доходи на фінансові результати	71 «Інші операційні доходи»	79 «Фінансові результати»
3	Списано інші доходи на фінансові результати	74 «Інші доходи»	79 «Фінансові результати»
4	Списано собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг на фінансові результати	79 «Фінансові результати»	90 «Собівартість реалізації»
5	Списано інші операційні втрати на фінансові результати	79 «Фінансові результати»	94 «Інші операційні витрати»
6	Списано інші витрати на фінансові результати»	79 «Фінансові результати»	96 «Інші витрати»
7	Відображено нерозподілений прибуток	79 «Фінансові результати»	44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»
8	Відображено непокриті збитки	44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»	79 «Фінансові результати»

Узагальнення інформації за рахунком 79 «Фінансові результати» відображається у Відомості 5-м (3 розділ) Облік доходів і фінансових результатів.

Загалом ведення обліку за спрощеною формою обліку є зрозумілим, проте для підвищення ефективності первинного обліку пропонується для застосування на малих підприємствах переліку первинних документів та регістрів обліку за обліковими ділянками (див. табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Первинні документи та облікові регістри малих підприємств за окремими ділянками обліку

№	Облікова ділянка	Первинні документи	Облікові регістри
1	Облік готівки та грошових коштів	Прибутковий касовий ордер КО- 1, Видатковий касовий ордер КО-2, Відомість на виплату грошей, Журнал реєстрації прибуткових та видаткових касових ордерів КО-3 або КО-3а, Касова книга КО-4.	Відомість 1-м (1 та 2 розділ), Журнал обліку господарських операцій, Журнал 4-м обліку доходів, Відомість 3-м (1 розділ)
2	Облік власного капіталу	платіжні доручення, ПКО, РКО, виписки банку, довідки (розрахунки) бухгалтерії	Відомість 5-м
3	Облік виробничих запасів	інвойс, акт приймання-передачі товару, міжнародна вантажна накладна (CMR), авіаційна вантажна накладна (Air Waybill), коносамент (Bill of Lading), видаткова накладна, товарний чек, касовий чек, первинні документи довільної форми, але з наявністю всіх обов'язкових реквізитів, видаткова накладна, МШ-1 «Відомість та поповнення (вилучення) постійного запасу інструментів (пристроїв)», МШ-2 «Картка обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів», МШ-3 «Замовлення на ремонт або заточування інструментів (пристроїв)», МШ-4 «Акт вибуття малоцінних та швидкозношуваних предметів», МШ-5 «Акт на списання інструментів (пристроїв) та обмін їх на придатні», МШ-6 «Особова картка обліку спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв», МШ-7 «Відомість обліку видачі спецодягу, спецвзуття та запобіжних пристроїв», МШ-8 «Акт на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів»	

Продовження таблиці 2.14

1	2	3	4
4	Облік дебіторської за кредиторської заборгованості	Договір, рахунок-фактура, податкова накладна, накладна-вимога, акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення), ПКО, виписка банку	Відомість 3-м
5	Облік необоротних активів	видаткова накладна або документ довільної форми із зазначеними обов'язковими реквізитами, акт приймання-передачі основних засобів	Відомість 4-м
6.	Облік праці та її оплати	П-1 «Наказ про прийом на роботу», П-2 «Особова картка», П-3 «Наказ (розпорядження) про надання відпустки», П-4 «Наказ (розпорядження) про припинення трудового договору (контракту), П-5 «Табель обліку використаного робочого часу», П-6 «Розрахунково-платіжна відомість працівника», П-6 «Розрахунково-платіжна відомість (зведена)»	Відомість 3-м
7.	Облік доходів, витрат і фінансових результатів	накладні, рахунки, звіти про використання коштів, видаткові касові ордери, рахунки бухгалтерії, тощо	Відомість 5-м

Завершальним етапом облікового циклу є укладання фінансової звітності, яку малі підприємства та мікропідприємства відповідно до НП(С)БО №25 «Спрощена фінансова звітність» можуть представляти у складі двох форм: 1-м, 2-м (для малого підприємства) та 1-мс та 2-мс (для мікропідприємства) (табл. 2.15), або подавати ві 5 форм фінансової звітності [32].

Таблиця 2.15 – Форми фінансової звітності відповідно до НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність»

Мале підприємство	Мікропідприємство
Баланс (форма №1-м) Звіт про фінансові результати (форма № 2-м)	Баланс (форма №1-мс) Звіт про фінансові результати (форма №2-мс)
Застосовують: -малі підприємства (крім платників єдиного податку 3 групи); - представники іноземних суб'єктів господарської діяльності	Застосовують: - мікропідприємства; - підприємства-платники єдиного податку 3 групи; - неприємницькі товариства (неприбуткові організації)

Норми НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» не застосовуватимуться до підприємств, які відповідно до законодавства складають звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності. Нормативним актом, який регулює складання звітності за МСФЗ в Україні, є Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП) [33], витрати на його запровадження є значно меншими, ніж перехід на повний пакет МСФЗ. Даний документ дозволяє малому бізнесу скласти якісну фінансову звітність, яка буде привабливою для іноземних кредиторів та інвесторів, проте розкриває вдесятеро менше фінансової інформації порівняно з повним пакетом МСФЗ.

2.2 Особливості оподаткування підприємств малого бізнесу

Основним нормативним документом, який регулює оподаткування малого підприємництва, є Податковий кодекс України [23], відповідно до якого вони можуть обирати систему оподаткування: загальну чи спрощену. На прийняття рішення про перехід на сплату єдиного податку впливає економічна ефективність, що відобразатиметься у зменшенні кількості податкових платежів.

Загальна система оподаткування зобов'язує до сплати всіх видів податків та зборів, в залежності від наявності об'єктів оподаткування. На такій системі оподаткування суб'єкти малого підприємництва можуть мати необмежену кількість доходу, працівників, а також займатись будь-якою діяльністю, яка підтверджена документально.

На загальній системі оподаткування юридичні особи сплачують загальнодержавні (податок на прибуток, податок на додану вартість, екологічний податок, акцизний податок, рентна плата та мито) і місцеві (податок на майно (податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; плата за землю; транспортний податок і збір за місця паркування транспортних засобів), податки та збори, залежно від їх діяльності. Також окрім цих податків та зборів суб'єктами які використовують працю найманих

працівників сплачується єдиний соціальний внесок у розмірі 22%. Податком на прибуток підприємств оподатковуються результати діяльності юридичних осіб. При цьому звітними періодами є квартал, півріччя, три квартали та рік.

Самостійно загальну систему оподаткування можуть обирати фізичні особи-підприємці, якщо вони відповідають встановленим вимогам ПКУ та реєструються платниками податків на загальних підставах. Також на загальній системі оподаткування можуть бути фізичні особи, які провадять незалежну професійну діяльність, наприклад нотаріуси, адвокати. Дохід у такому випадку буде оподатковуватись податком на доходи фізичних осіб та базою оподаткування рахуватиметься чистий оподаткований дохід (виручка у вигляді безготівкових грошових коштів; готівкова виручка; виручка у натуральній формі та суми штрафів та пені, що отримані від інших суб'єктів за невиконання умов цивільно-правових договорів та інші доходи, які пов'язані із підприємницькою діяльністю).

ФОПи на загальній системі оподаткування сплачують такі податки, станом на 2021 р.:

- податок на доходи фізичних осіб – 18 %;
- військовий збір – 1,5 %;
- єдиний соціальний внесок – 22 %;
- податки за найманих працівників, якщо такі наявні.

Якщо фізичні особи-підприємці добровільно реєструються платником ПДВ, або якщо при цьому дохід перевищує допустимий ліміт – 1 млн грн, тоді податок на додану вартість сплачується додатково. Звітують на загальній системі всього двома документами: податкова декларація про майновий стан і доходи та звіт про суми нарахованого доходу застрахованих осіб та суми нарахованого єдиного внеску самих за себе. На загальній системі оподаткування податки нараховуються та сплачуються з чистого прибутку, а не з доходу. Переваги та недоліки загальної системи оподаткування наведені на рис. 2.2.

Спрощена система оподаткування передбачає спеціальний податковий режим, задля стимулювання ведення малого бізнесу та зниження податкового навантаження для нього, тобто сплату єдиного податку замість сплати окремих податків та зборів та ведення спрощеного обліку і звітності. Суб'єкти господарювання мають можливість самостійно обирати систему оподаткування та групи, які передбачають різні види сплати податку. Для переходу на сплату єдиного податку слід подати заяву за встановленою формою до контролюючого органу за місцем проживання. Наразі це можна зробити в електронному форматі за допомогою застосунку «Дія». Спрощеною системою оподаткування передбачено 4 групи платників єдиного податку (табл. 2.16). До IV групи відносяться тільки агровиробники (фізичні та юридичні особи), частка сільськогосподарського виробництва для юридичних осіб за попередній рік повинна бути 75 % та вище. Фізичні особи провадять свою господарську діяльність самостійно або з членами сім'ї та в межах фермерського господарства, площа водного фонду чи угідь повинна бути від 2 до 20 га. Ставка єдиного податку з 1 га залежатиме від категорії землі, розташування у відсотках до бази оподаткування. Також платники IV групи сплачують єдиний внесок у розмірі 1320 грн/міс.

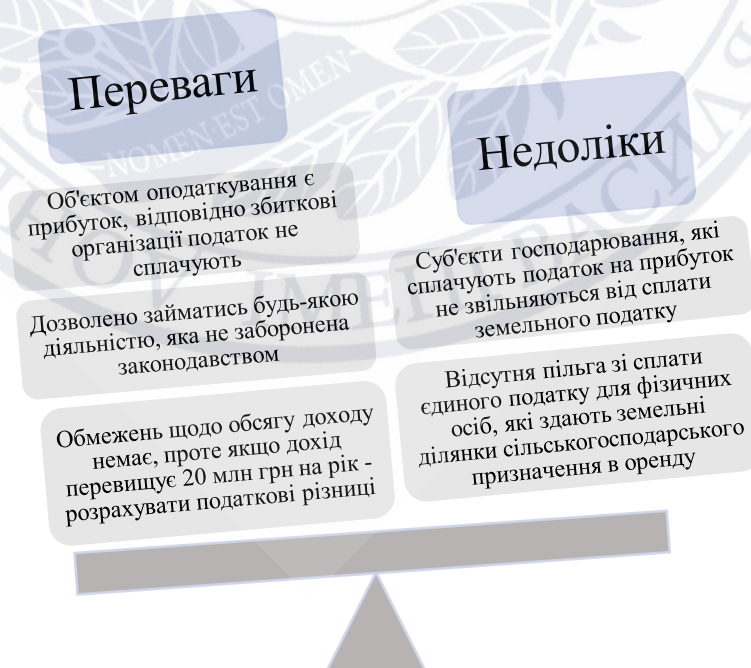

Рис. 2.2 – Переваги та недоліки загальної системи оподаткування

З 01.01.2021 р. фізичні особи-підприємці II-IV групи, які проводять розрахункові операції, а також якщо при застосуванні банківських карток оформлюють розрахункові документи, які стосуються перерахування коштів за повернення товару або оплати товару, повинні використовувати у своїй діяльності Реєстратори розрахункових операцій (РРО)/ Програмний реєстратор розрахункових операцій (ПРРО). Фізичні особи, дохід яких не перевищуватиме 220 розмірів мінімальної заробітної плати, можуть не застосовувати РРО. Вже з 01.01.2022 р. фізичні особи-підприємці II-IV групи повинні обов'язково у своїй діяльності застосовувати РРО. Нормативним актом, який регулює діяльність із використанням РРО є Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» [34].

Табл. 2.16 – Групи платників єдиного податку (2021 р.)

Показник	I група (фізичні особи-підприємці)	II група (фізичні особи-підприємці)	III група (фізичні/юридичні особи-підприємці)
Граничний обсяг доходу на рік	1 млн 2 тис грн	5 млн 4 тис грн	7 млн 2 тис грн
Кількість найманих працівників	не передбачено	не більше 10 осіб	не обмежено
Види діяльності	торгівля на ринках та надання побутових послуг населенню	виробництво, продаж товару; надання послуг населенню та платникам єдиного податку; ресторанне господарство	не обмежено
Ставка єдиного податку	227 грн/міс. (до 10% ПМПО)	1200 грн/міс. (до 20% від мін. ЗП)	5 % від доходу 3 % від доходу+ ПДВ
Ставка єдиного внеску (за «себе»)	1320 грн/міс.	1320 грн/міс.	1320 грн/міс.

Використання ПРРО замість РРО може полегшити роботу підприємців, такий варіант значно дешевший ніж РРО, але потрібна підтримка з боку держави у плані встановлення, обслуговування та інформаційної підтримки. Це також дасть змогу багатьом підприємствам вивести свій бізнес «з тіні».

Спрощена система оподаткування має ряд переваг та недоліків які наведені на рис. 2.3.

Отже, загальна і спрощена система оподаткування має свої плюси та мінуси. Обираючи ту чи іншу систему, потрібно проаналізувати діяльність, якою будете займатись підприємство, кількість найманих робітників, запланований дохід тощо. Спрощену систему переважно слід обирати тоді, коли у фізичних осіб-підприємців та малих (мікро-) підприємств не буде постійних великих витрат, та діяльність незначних розмірів.

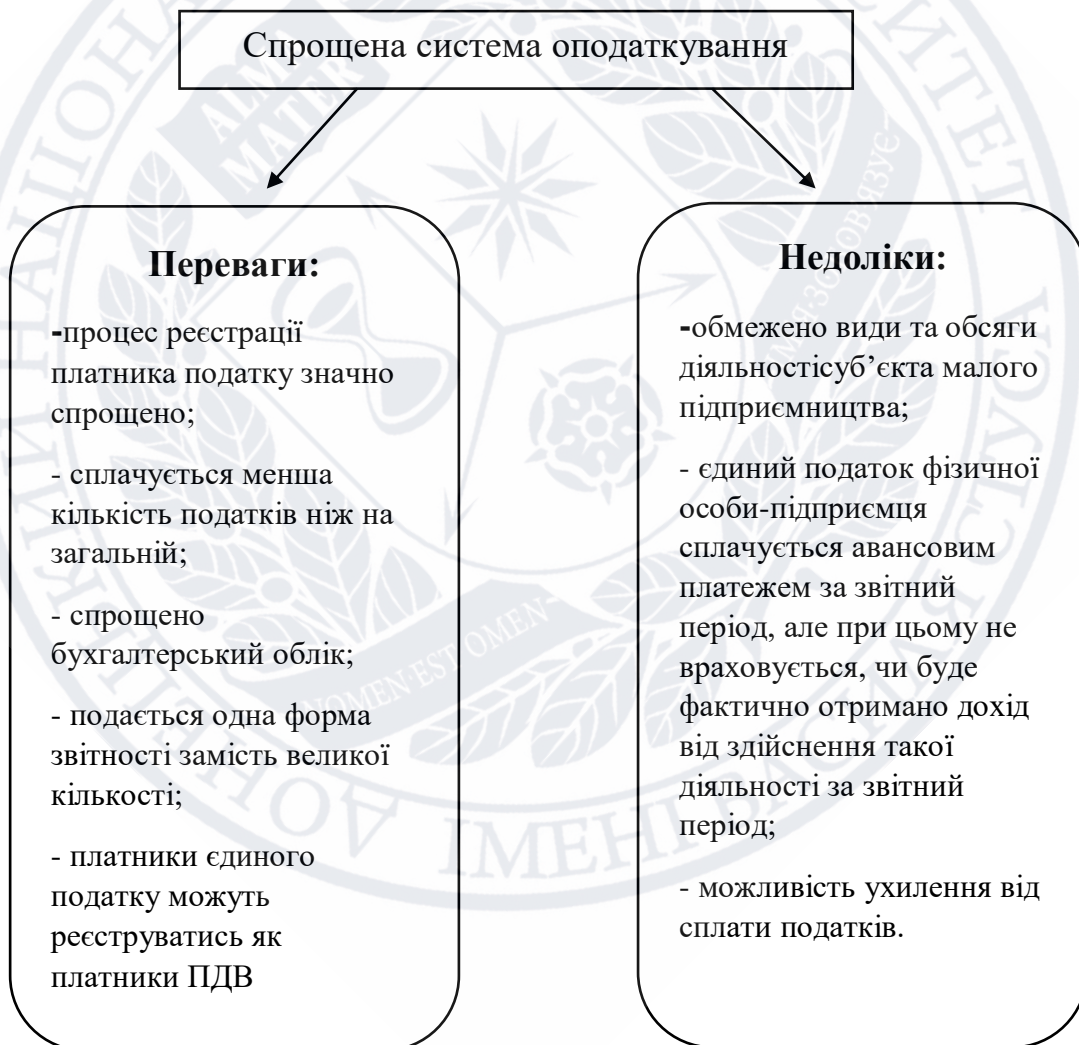

Рис. 2.3 – Переваги та недоліки спрощеної системи оподаткування

2.3 Автоматизація бізнес-процесів суб'єктів малого підприємництва

Метою автоматизації є спрощення і прискорення рутинних процесів, допомога та можливості для ефективного управління, підвищення конкурентоздатності і прибутковості підприємства.

Автоматизація малого бізнесу може охоплювати такі напрями: основних бізнес-процесів (підвищення продуктивної діяльності, можливість збільшення продажу, рівня лояльності клієнтів, а також підвищення прибутку в цілому); оперативних процесів (можливість автоматизувати щоденні завдання: бухгалтерського та управлінського обліку, документообігу). При цьому максимальна ефективність бізнес-процесів досягається, якщо застосовувати їх комплексно.

На ринку існує безліч продуктів, які допоможуть автоматизувати роботу підприємства: підвищувати продажі, оптимізувати маркетинг, покращити обслуговування клієнтів, аналізувати результати діяльності. До прикладу, для малого підприємства таким інструментом може бути CRM-система, в основі якої лежить покращення ефективності бізнесу та задоволення потреби клієнтів та яка заснована на таких принципах:

1. Наявна клієнтська база, в якій можна планувати заходи з клієнтами, а також передивлятись ті, які відбулись.
2. Використовувати безліч засобів зв'язку із потенційними клієнтами (телефонні дзвінки, листування, зустрічі).
3. Аналізувати отриману інформацію, для подальшої ефективної роботи із клієнтами.

Окрім системи CRM, яка дозволяє працювати з клієнтами, наявні також ERP – можливість планувати та використовувати ресурси підприємства та DOCFLOW, яка допомагає автоматизувати документообіг. Великі підприємства можуть використовувати всі три програмні продукти, малі часто не можуть собі дозволити жодного. У такому випадку можна використовувати мобільні додатки (вони більше підійдуть для підприємств,

стосуються господарської діяльності на малому підприємстві, функціональні можливості якої відображені на рис. 2.5.

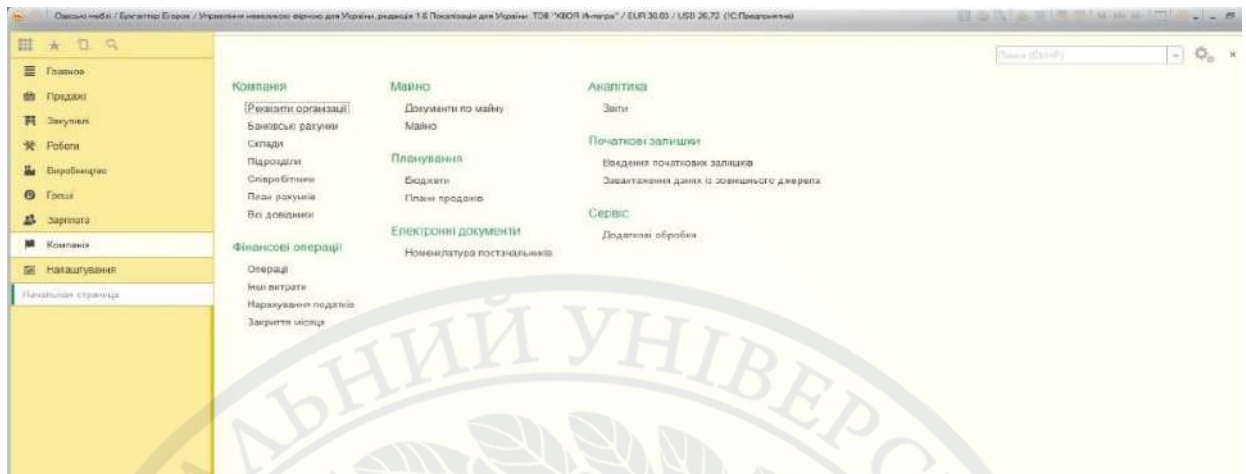

Рис. 2.5 – Функціональні можливості «1С: Підприємство. Управління невеликою фірмою»

Сторінка «Монитор керівника» містить аналітичну звітність управлінського, оперативного аналізу, звіти по плануванню та бюджетуванню (рис. 2.6).

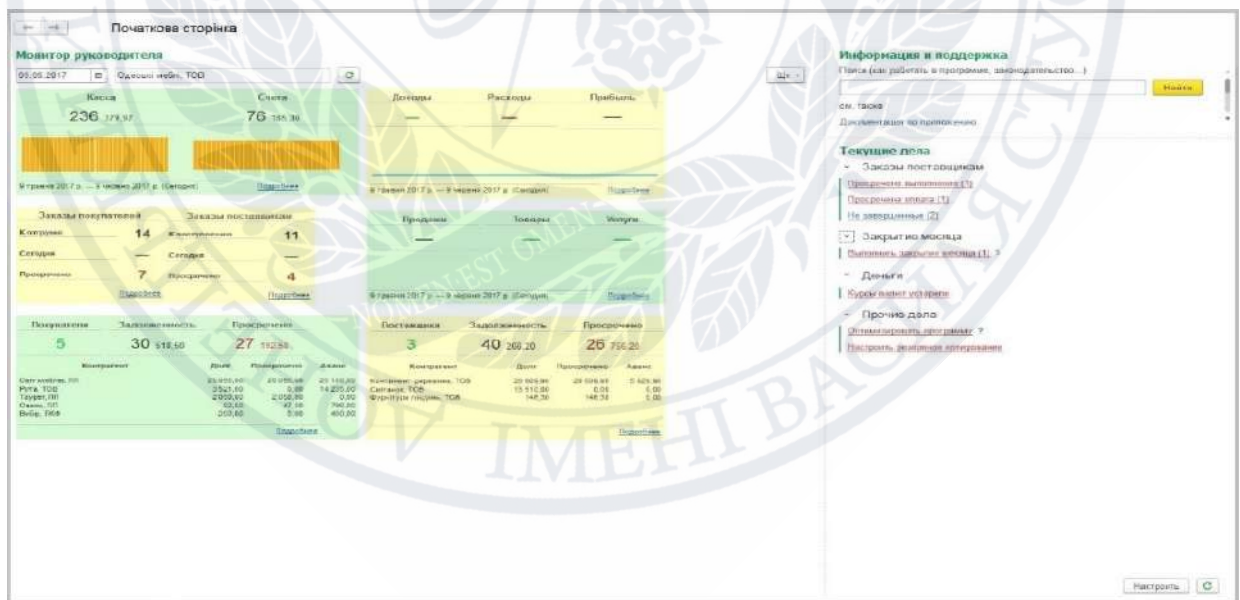

Рис. 2.6 – «Монитор керівника»

2. Управління сільськогосподарським підприємством – програма, передбачена для ведення централізованого обліку в масштабах географічно розподіленого підприємства.

«Управління сільськогосподарським підприємством» дозволяє:

- в розрізі полів, культур, видів робіт оперативно аналізувати прямі витрати та інформацію про поточне та прогнозоване завантаження сільськогосподарської техніки і структури витрат на її обслуговування;
- побудувати оптимальний бізнес-план, заснований на декількох варіантах розрахунку сівозміни (рис. 2.7), виробничого циклу тварин та схем фінансування;

Технологическая карта Поля: Проведен*

Действия: [иконки] | Перейти: [иконка] | Настройка регистров: [иконка]

Номер: 00000000003 от: 01.01.2013 00:00:00 Сценарий: Планирование растениеводства (месяц) [иконка]

Организация: ДП "СТЕПНОЕ" Год планирования: 2013 [иконка]

Подразделение: Растениеводство Подразделения (орг.): Растениеводство [иконка]

Поле: Поле 46 Культура: Подсолнечник [иконка]

Типовая техкарта: Подсолнечник Предшественник: [иконка]

Урожайность: 28,70 Площади: 87,00

Вид работ	Ед.	Объем, га	Ра...	Матер...	Нач. работ	Окон. работ	Техника	Оборуд.	Кол. обор...	Услуги сторон. орган...	Объем, тн	Объем, час	УЗГ	Расход ГСМ	Оплата труда
Приготовление прим...	ч	87,00			05.01...	05.01...						87,000			755,16
Раскладывание при...	ч	87,00			06.01...	06.01...						87,000			1 045,48
Расчистка полей	час	87,00			01.04...	01.04...	Трактор	ОТВАЛ...	1		9,366	6,556	435,000		104,81
Внекорневая подкорм...	га	87,00			03.01...	03.01...	Трактор	разбрас...	1		7,807	5,465	261,000		87,37
Погрузка удобрений	ч	87,00			20.04...	20.04...						87,000			671,64
Подвоз удобрений к...	ч	87,00	100...		20.04...	20.04...	Автомоби...					87,000			895,23
Посев зерновых без ...	га	87,00		Семе...	06.04...	30.04...	Трактор	Сейлка	1		44,283	30,913	21,639	356,700	397,23
											543,315	461,571	76,351	2 270,700	4 886,39

Комментарий: Сформирован обработкой

Печать OK Записать Закрыть

Рис. 2.7 – «Технологічна карта поля»

- оперативно оцінювати і аналізувати структуру собівартості вирощування культур або тварин;
- автоматично розподіляти загальновиробничі витрати кожного місяця відповідності до бази розподілу;
- накопичувати протягом року витрати допоміжних виробництв і розподіляти в кінці виробничого циклу на собівартість виробленої сільськогосподарської продукції.

Слід пам'ятати, що вибір програмного продукту – процес кропіткий, для автоматизації малого підприємства можна придбати типовий продукт або створити нетиповий під специфіку конкретного бізнесу. Готове програмне рішення завжди коштує дешевше, ніж розроблене індивідуально під потреби бізнесу, та й впровадження його відбувається дешевше, але спеціалізований продукт більш відповідає управлінським потребам конкретного підприємства.

За результатами дослідження для малих підприємств, які не можуть собі дозволити жодного програмного продукту, на основі розрахункової відомості розроблено форму в програмі Excel (рис. 2.8), використання якої дозволить зменшити трудомісткість обліку розрахунків з оплати праці.

Автозбереження

Пошук (Alt+Y)

Козак Анастасія Романівна

Файл

Оновити

Вставлення

Макет сторінки

Формули

Дані

Рецензування

Подання

Довідка

Спільни

Вставити

Шрифт

Вирівнювання

Число

Стилі

Колір

15

А

В

С

Д

Е

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

Q

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Розрахунок зарплатної плати

Рис. 2.8 – Форма для автоматизації обліку зарплатної плати

На нашу думку, обираючи систему автоматизації для малого бізнесу, слід орієнтуватися на типовий продукт, але з можливістю доопрацювання програми в майбутньому.

Висновки до розділу 2

1. За результатами дослідження узагальнено організацію фінансового та податкового обліку на підприємствах малого бізнесу за різними формами, ідентифіковані їх переваги та недоліки, запропоновано для вжитку систему кореспонденції рахунків та перелік первинних документів та облікових регістрів за обліковими ділянками.

2. За результатами критичного аналізу облікової політики ПП «Кургани» розроблено вдосконалений Наказ про облікову політику за спрощеною формою ведення обліку.

3. Проаналізовані напрями автоматизації обліку на малих підприємствах, запропоновано використання CRM-систем та конкретних програмних продуктів в залежності від специфіки підприємства. Обґрунтована порада орієнтуватися на типовий продукт з можливістю доопрацювання програми в майбутньому. Для малих підприємств, які не можуть собі дозволити жодного програмного продукту, на основі розрахункової відомості розроблено форму в програмі Excel, використання якої дозволить зменшити трудоемкість обліку розрахунків з оплати праці.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ ЯК НАПРЯМ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Аналіз діяльності малого підприємства

Аналіз наукової дискусії дозволив запропонувати аналіз діяльності малого підприємства з урахуванням його конкурентного становища на основі стратегічної діагностики [39] та розгляду підприємства як відкритої системи, на яку значно впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори: до зовнішніх факторів віднесемо законодавчо-нормативну базу, якою регулюється діяльність підприємств, кредитно-фінансову політику держави, інноваційно-інвестиційну політику, культурну підтримку та інформаційну безпеку підприємства, а до внутрішніх – організаційну структуру підприємства, персонал, основні фонди, інноваційно-інвестиційні можливості, оборотні кошти, витрати та прибуток.

Розглянемо аналіз діяльності підприємства через стратегічну діагностику, яка дозволяє оцінити ефективність стратегій підприємства, зрозуміти позицію підприємства в кожному напрямі його діяльності, оцінити сильні та слабкі сигнали, що надходять із внутрішнього та зовнішнього середовища малого підприємства, оцінити позицію підприємства на ринку та своєчасно вплинути на можливі кризові чи критичні ситуації. Основними методами стратегічної діагностики є: метод аналізу розриву між планом і фактом; метод SWOT-аналізу; метод побудови матриці БКГ; метод побудови матриці Мак-Кінсі; конкурентний аналіз за Портером; діагностика стану підприємства за слабкими сигналами; бенчмаркінг [39]. Також складовою діагностики є аналіз показників фінансової звітності, що є важливим для задоволення інформаційних потреб зовнішніх та внутрішніх користувачів. Внутрішні користувачі при цьому зацікавлені в результатах аналізу для ефективного планування поточної та подальшої діяльності підприємства, а

зовнішні – для прийняття рішень про співпрацю із суб'єктом господарювання.

Здійснення аналізу можна розділити на 4 основних етапи:

1. Збір та підготовка вхідної інформації – слід зібрати зовнішню та внутрішню інформацію, перевірити її достовірність, оцінити особливості облікової політики підприємства.

2. Аналітична обробка – перевести типові форми фінансової звітності в аналітичні форми, що дасть можливість здійснити аналіз структури звітності, динаміки змін показників, згрупувати показники за основними напрямками аналізу.

3. Аналіз, оцінка та інтерпретація результатів – провести аналіз структури та динаміки основних показників фінансової звітності, виявити взаємозв'язок між основними показниками, здійснити інтерпретацію одержаних результатів.

4. Підготовка висновків та рекомендацій – підготувати висновок стосовно стану підприємства, виявити проблемні місця та резерви підвищення ефективності діяльності, розробити шляхи вдосконалення фінансового стану підприємства.

Такий аналіз дозволяє оцінити: фінансове положення та майновий стан підприємства, достатність капіталу для діяльності та інвестицій, виявити потребу в додаткових джерелах фінансування, раціонально використовувати позикові кошти, оцінити ефективність діяльності підприємства [40].

До прикладу розглянемо діяльність малого підприємства ПП «Кургани», організаційна структура якого відображена на рис. 3.1.

На підприємстві використовується лінійний тип організаційної структури, директор сам формує кадровий склад підприємства. Бухгалтерія працює на чолі з головним бухгалтером, у підпорядкуванні якого є бухгалтер з оплати праці та бухгалтер по основним засобам. Для оцінки фінансового стану даного підприємства розглянемо основні показники діяльності підприємства (табл. 3.1, 3.2).

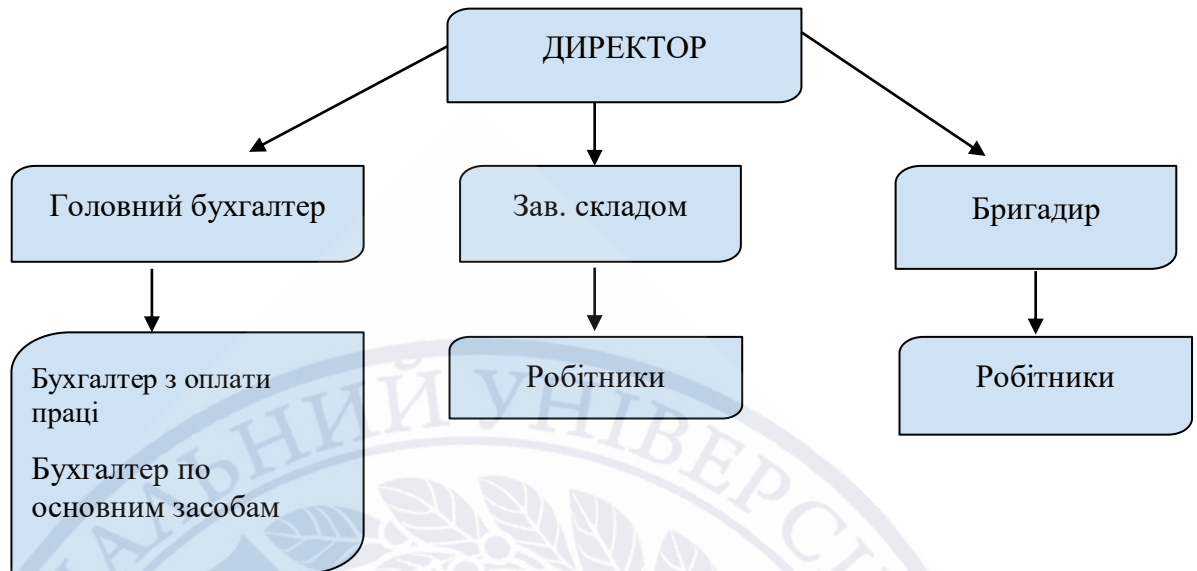

Рис. 3.11 – Організаційна структура ПП «Кургани»

Таблиця 3.1 – Основні економічні показники ПП «Кургани»

№	Показник	2018	2019	2020	Абс. відх., тис.грн		Відносне відх., %	
					2018- 2019	2018- 2020	2018- 2019	2018- 2020
1.	Активи (пасиви), тис. грн	11737	8378	7280	(3359)	(4457)	(28,6)	(38,0)
2.	Необоротні активи (основні засоби), тис. грн	1384	1176	1000	(208)	(384)	(15,0)	(27,7)
3.	Оборотні активи, тис. грн	10353	7202	7280	(3151)	(3073)	(30,4)	(29,7)
4.	Власний капітал, тис. грн	2340	(5665)	(12274)	(8005)	(14614)	(342,1)	(624,5)
5.	Позиковий капітал, тис. грн	9397	14043	20554	4646	11157	49,4	118,7
6.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	14586	13687	12676	(899)	(1910)	(6,2)	(13,1)
7.	Витрати	15327	21169	18798	5842	3471	38,1	22,6
8.	Чистий прибуток (збиток), тис. грн	(1140)	(8005)	(6609)	(6865)	(5469)	602,2	479,7
9.	Середньооблікова чисельність працівників, осіб	26	27	21	1	(5,0)	3,8	(19,2)

Розроблено автором

Таблиця 3.2 – Показники фінансового стану ПП «Кургани»

№	Показник	2018	2019	2020	Рекомендо- ване значення	Абсолютне відхилення	
						2018- 2019	2019- 2020
1	2	3	4	5	6	7	8
Ліквідність							
1.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,02	0,005	0,1-0,2	-0,01	-0,015
2.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,03	0,03	0,01	0,5-1	0	0,07
3.	Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	1,1	0,5	0,4	1-3	-0,6	-0,1
Фінансова стійкість							
4.	Коефіцієнт фінансової автономії	0,2	-0,7	-1,5	0,4-0,6	-0,9	-0,8
5.	Коефіцієнт фінансового ризику	4,02	-2,48	-1,7	0,5 і менше	-6,5	0,78
Ефективність та рентабельність							
6.	Фондовіддача, грн/грн	14,47	10,69	11,65	-	3,78	0,96
7.	Рентабельність активів, %	10,82	-79,59	-79,34	-	-68,77	-0,25
8.	Рентабельність продукції, %	-7,82	-58,49	-52,14	Більше 1	-66,31	6,35
9.	Рентабельність продажів, %	-7,82	-58,49	-52,14	Більше 5	-66,31	6,35

Можна констатувати, що основну частину активів складають оборотні активи, проте з 2018 до 2020 р. відбулося їх зменшення на 3073 тис. грн, або на 29,7 %. В цілому, зменшення активів свідчить про зменшення обсягів господарської діяльності підприємства. Основним джерелом фінансування ПП «Кургани» є власні кошти, що представлені у балансі власним капіталом, впродовж трьох років вони знизились на 14614 тис. грн. Усі три роки підприємство є збитковим: спостерігався різке зростання збитків у 2019 р. (у 6 разів), у 2020 р. збиток трохи зменшився і склав 6609 тис грн.

Відповідно до Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [7], ПП «Кургани» станом на 2020 р. відноситься до малих: балансова вартість активів - 8280 тис. грн (до 4 млн.

євро), чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) - 12 676 тис. грн (до 8 млн. євро), кількість працівників - 21 (до 50 осіб).

Аналіз показників фінансового стану ПП «Кургани» показав таке:

1. Враховуючи значення коефіцієнту абсолютної ліквідності, підприємство не зможе вчасно погасити борги, якщо термін платежів настане незабаром, адже показник значно нижче норми (0,005), в такому разі підприємству доведеться залучати позикові кошти, реалізувати частину зайвих активів, щоб збільшити суму найбільш ліквідних.

2. На підприємстві недостатньо ліквідних оборотних коштів для своєчасного розрахунку за зобов'язаннями, потрібно працювати у напрямку збільшення суми високоліквідних активів та зниження суми поточних.

3. Оборотних коштів недостатньо, щоб відповісти за поточними зобов'язаннями, такий результат несе за собою недовіру кредиторів, постачальників, інвесторів, адже проблеми із платоспроможністю призводять до збільшення позикових коштів та прямих фінансових втрат, необхідно знизити суми поточних зобов'язань, до прикладу, брати кредитів на більш тривалий термін та збільшити суму оборотних активів.

4. Значення коефіцієнта фінансової автономії свідчить про швидке банкрутство, якщо не буде застосовано жодних дій по відновленню фінансової стійкості (вкладення додаткових коштів власниками або залучення інвесторів).

5. Коефіцієнт фінансового ризику вказує на те, що ПП «Кургани» не є стійким на ринку та має низький рівень привабливості для фінансових інвестицій.

6. Підприємство неефективно використовує свої основні засоби, адже наявна тенденція зниження показника у 2018-2019 роках, та незначне збільшення у 2019-2020 роках (0,96). Необхідно забезпечити повну завантаженість обладнання, або продати непотрібне.

7. Показник рентабельності активів свідчить про неефективне використання активів компанії для генерації прибутку та відбулося стрімке

зниження показника до 68,77%. Слід працювати у напрямку зниження суми витрат та підвищення доходів, адже цей показник формується під впливом як зовнішніх так і внутрішніх факторів.

8. Від’ємне значення рентабельності продажів свідчить про деградацію підприємства, шляхами підвищення даного показника може бути оптимізація структури фінансових ресурсів і зниження вартості їх залучення, використання податкових пільг, зниження витрат на виробництво товарів і послуг, оптимізація витрат на маркетингові комунікації.

9. Значення показника рентабельності продукції теж від’ємне, а отже, слід шукати способи скорочення операційних витрат (збут, управління, забезпечення виробничого процесу).

Таким чином, можна констатувати важке фінансове становище малого підприємства – ПП «Кургани». Пошук шляхів його покращення, зокрема, за рахунок застосування облікових інструментів – нагальне практичне завдання.

Саме такий аналіз необхідний для оцінки внутрішнього середовища підприємства. SWOT-аналіз за даним підприємством наведено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – SWOT-аналіз приватного підприємства «Кургани»

Сильні сторони	Слабкі сторони
Наявність у власності земельних ділянок. Наявність потенційних постачальників ресурсів, необхідних для виробництва. Постійні канали реалізації. Кваліфікований управлінський персонал. Сприятливі для виробництва природні умови, необхідні для виробництва продукції.	Матеріально-технічна база. Ручне ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Поганий стан транспортного сполучення між полями, цехами, місцем збуту. Задовільний імідж підприємства. Недосвідчені робітники.
Можливості	Загрози
Залучення додаткових інвесторів. Вирощування сільськогосподарських культур (соняшник, пшениця, ріпак), які приносять більше прибутку. Розробити науково-обґрунтовані сівозміни. Провести ремонт доріг, ремонт приміщень. Автоматизувати процес виробництва (перехід від ручної праці до машинної). Розширити ряд вирощуваної продукції.	Часті зміни в законодавстві України. Збільшення цін на ресурси виробничого призначення. Погіршення кредитної політики. Зменшення попиту та продажних цін на вирощену продукцію. Погіршення погодних умов, які впливають на вирощування продукції. Низька урожайність. Зменшення працездатного населення у селі (молодь прагне до розвитку та виїжджає в місто).

На основі проведеного аналізу можна побачити як зовнішні, так і внутрішні чинники, які впливають на внутрішнє середовище, а також виділити сильні та слабкі сторони ПП «Кургани». Зокрема, до сильних сторін слід віднести наявність земельних ділянок, потенційних постачальників необхідних для виробництва ресурсів та постійних каналів збуту. Щодо слабких сторін, то їх можна усунути за можливості додаткового фінансування, це і матеріально-технічна база, некваліфікований персонал, незадовільний стан транспортного сполучення та інші.

3.2 Аудит малого бізнесу: необхідність і доцільність

Підприємства малого бізнесу не належать до суб'єктів, які підлягають обов'язковому аудиту, тому розглядаючи зовнішній аудит як напрям оптимізації діяльності, слід зважити позитивні сторони та недоліки, передусім, великий фінансовий тягар вартості зовнішнього аудиту для таких підприємств при відсутності потреби підтримки інвестиційної привабливості малого бізнесу.

У той же час організація внутрішнього аудиту, або внутрішнього контролю, є обов'язковою на будь-якому суб'єкті господарювання в рамках функціонування облікової системи. Тому зупинимося на цьому аспекті більш детально.

Системою внутрішнього контролю (СВК) називають запроваджені керівництвом внутрішні процедури та правила контролю, введені задля стабільного та ефективного забезпечення функціонування, а саме для дотримання внутрішньогосподарської політики, достовірності та повноти облікових записів, раціонального використання та збереження ресурсів, запобігання викривленням інформації та своєчасної підготовки звітності [41]. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [7] за створення такої системи контролю відповідають власники або уповноважена особа, яка здійснює управління на даному підприємстві.

Створення системи внутрішнього контролю на підприємстві допоможе досягти цілей, представлених на рис.3.1 та має містити такі компоненти:

1. Контрольне середовище (організаційна структура, компетентність персоналу, розподіл повноважень та відповідальності, політика та практика управління персоналом);
2. Оцінка ризиків (виявлення та аналіз ризиків, що пов'язані з досягненням цілей підприємства);
3. Процедури внутрішнього контролю (процедури управління виявленими ризиками);
4. Інформація та комунікація (вчасний збір та передача інформації для своєчасного виконання працівниками своїх обов'язків);
5. Моніторинг (регулярна оцінка якості системи внутрішнього контролю та усунення помилок).

Рис. 3.1 - Цілі внутрішньої системи контролю

Організована система внутрішнього контролю дозволяє надавати інформацію про господарські процеси задля здійснення, оперативного, стратегічного та тактичного управління; інформаційно забезпечувати альтернативні варіанти управлінських рішень; оцінювати правильність

прийнятих рішень, результативності та своєчасності їх виконання; коригувати діяльність суб'єкта господарювання і його структурних підрозділів [41]. Оскільки організація внутрішнього контролю та його ефективність не регламентуються на національному рівні, пропонуємо для застосування для менеджменту малих підприємств тест оцінки СВК малого підприємства, наведений у табл. 3.4. І в цьому аспекті звернення до аудиторської фірми із замовленням організувати ефективну систему внутрішнього контролю може бути доцільним з точки зору подальшого ефективного функціонування середовища контролю та заходів контролю на малому підприємстві.

Таблиця 3.4 – Тест оцінки системи внутрішнього контролю підприємства малого бізнесу

Складова СВК	Питання	Відповідь (так/ні)
Середовище контролю	Розроблено зрозумілі політику і методи керівництва	
	Визначено чітку організаційну структуру суб'єкта господарювання	
	Розроблено методи розподілу функцій управління і відповідальності	
	Чітко зрозумілі цілі та методи управлінського контролю	
Заходи контролю	Відбувається постійна перевірка бухгалтерських записів за рахунками та їх сальдо	
	Проводиться перевірка арифметичної точності записів	
	Здійснюється контроль за дотриманням графіку документообігу	
	Здійснюється перевірка відповідності внутрішніх правил вимогам зовнішніх регламентів	
	Проводиться інвентаризація активів і зобов'язань	
	Проводиться порівняння фактичної наявності активів та зобов'язань з їх обліковими даними	
	Здійснюється порівняння фактичних та планових показників	

В рамках ефективної системи внутрішнього контролю чи не найвагомішим заходом контролю є інвентаризація активів та розрахунків. Ст. 10 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в

Україні» передбачає проведення обов'язкової інвентаризації активів та зобов'язань [7], а порядок її проведення та документальне оформлення регламентуються Наказом Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р. «Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань» [43].

Щодо доцільності проведення ініціативного аудиту фінансової звітності на підприємствах малого бізнесу, слід прийняти до уваги його вартість у співвідношенні із вигодою від підтвердження достовірності фінансової звітності, наприклад, в умовах залучення інвестора, отримання позики, ліквідації підприємства тощо (див. рис. 3.2).

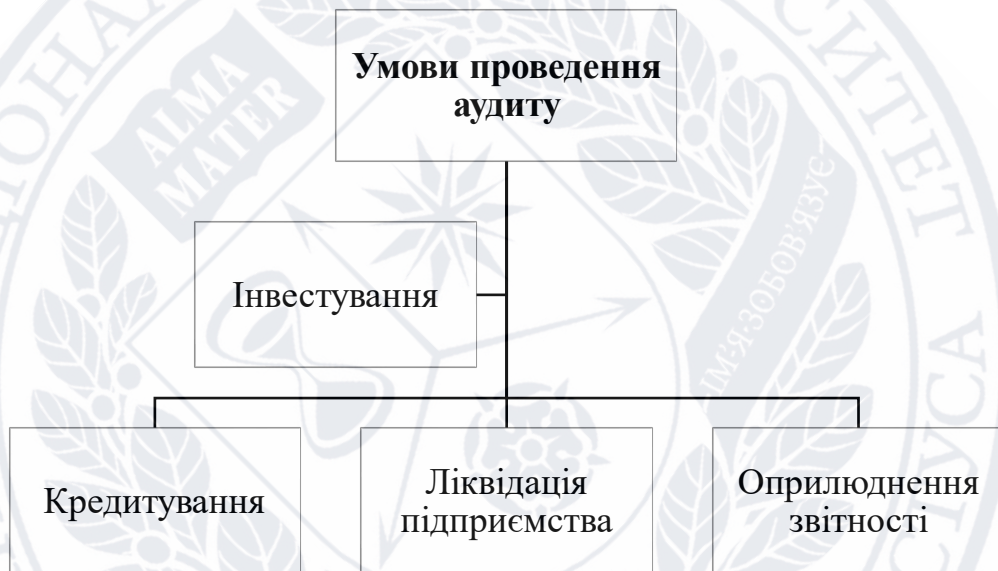

Рис. 3.2 – Умови проведення аудиту фінансової звітності підприємства

При цьому аудитори мають враховувати особливості діяльності та організації обліку, надання звітності підприємствами малого бізнесу, зокрема, можливість застосування спрощень. У Додатках Б та В представлені розроблені план та програма аудиту фінансової звітності малого підприємства, яку може використати керівництво підприємства в рамках внутрішнього аудиту. Перспективною нам вважається аудиторська послуга оптимізації витрат підприємства, зокрема, вибір системи оподаткування, застосування спрощень при веденні обліку та підготовці фінансової звітності.

Положення з міжнародної практики аудиту (ПМПА) 1005 «Особливості аудиту малих підприємств»[44] наводить рекомендації для аудиторів, щодо перевірки підприємств малого бізнесу. Аудитор під час перевірки керується Міжнародними стандартами аудиту, але з урахуванням особливостей підприємств малого бізнесу. Розглянемо більш детально застосування ПМПА 1005, але з урахуванням положень Міжнародних стандартів аудиту:

- 210 «Узгодження умов завдань з аудиту»[45]: необхідно скласти лист-погодження із чітким описом обов'язків власника та аудитора;
- 250 «Розгляд законодавчих та нормативних актів під час аудиту фінансової звітності»[46]: аудитору слід ознайомитись із нормативно-правовою базою та галузевим законодавством та відобразити отриману інформацію як частину його знання про суб'єкт малого підприємства;
- 260 «Повідомлення аспектів аудиту особам, наділеним керівними повноваженнями»[47] аудитору слід визначити осіб, що будуть наділені керівними повноваженнями та з якими в подальшому будуть обговорюватись аспекти проведення аудиту;
- 320 «Суттєвість при плануванні та проведенні аудиту»[48]: варто оцінити рівень суттєвості якісної та кількісної точки зору; виділити найбільш значимі статті фінансової звітності, розробляючи стратегію аудиту;
- 520 «Аналітичні процедури» [49]: на стадії планування аудиту, аудитор застосовує аналітичні процедури, які можуть обмежуватись за характером та обсягом, на що впливають строки обробки даних про господарські операції та відсутність надійної фінансової інформації;
- 530 «Аудиторська вибірка» [50]: враховуючи, що мале підприємство невелике за розмірами, доцільно використовувати метод 100% перевірки об'єктів обліку;
- 550 «Пов'язані сторони» [51]: ті, що здійснюють суттєві операції між суб'єктом малого бізнесу та власником, або особами які пов'язані з власником;

- 720 «Інша інформація в документах, що містять перевірену фінансову звітність»[52]: аудитору слід ознайомитись з іншою інформацією задля можливості виявлення суттєвих невідповідностей із перевіреною фінансовою звітністю.

В таблиці 3.5 наведено моменти аудиту фінансової звітності, що регламентуються конкретними МСА.

Ризик викривлень у звітній інформації малих підприємств зазвичай обумовлений такими факторами: нерегулярне ведення бухгалтерських записів; помилки в обліку, зумовлені людським фактором; відсутність формалізованої системи внутрішнього контролю на підприємстві; застосування нелегальних податкових схем; «тіньовий» облік; неправильне проведення контрольних процедур, зокрема інвентаризації.

Таблиця 3.5 – Моменти перевірки, що регламентуються МСА

№	Сфера регулювання	Норма стандарту
1	2	3
1	Аналіз умов, при яких можливе встановлення і підтримка стосунків з клієнтом	п.26 МСКЯ 1
2	Узгодження умов аудиторського завдання	МСА 210
3	Загальні вимоги до аудитора при аудиті фінансової звітності	МСА 200
4	Загальні вимоги до планування аудиту фінансової звітності (розробка загальної стратегії і плану аудиту), до визначення суттєвості	МСА 300 і МСА 320
5	Оцінка ризику суттєвості викривлення	МСА 315, п.12-27 МСА 240, п.8-11 МСА 540, п. 11-19 МСА 550
6	Загальні вимоги і рекомендації щодо вибору характеру і обсягу аудиторських процедур	МСА 500, 530, 520, 580, 505
7	Вимоги і рекомендації щодо вибору додаткових процедур у відповідь на оцінені ризики	МСА 330, п. 28-33 МСА 240, п.12-22 МСА 540, п. 20-26 МСА 550
8	Вимоги і рекомендації щодо вибору процедур отримання доказів достовірності окремих статей звітності і розкриття інформації	МСА 501, 510, 560, 570, 250
9	Оцінка отриманих аудиторських доказів (оцінка виявлених викривлень)	МСА 450, п. 34-38 МСА 240
10	Документування аудиторських доказів	МСА 230, 210, 220, 240, 250
11	Вимоги і рекомендації щодо інформаційної взаємодії з управлінським персоналом	МСА 260, 265, 240, 250

Продовження таблиці 3.5

12	Використання аудитором результатів роботи інших осіб	МСА 402, 600, 610, 620
13	Вимоги до складання Звіту незалежного аудитора щодо фінансової звітності (загального призначення, спеціального призначення), консолідованої звітності, частини звітності	МСА 700, 705, 706, 710, 720, 800, 804, 810
14	Вимоги до внутрішнього контролю якості роботи в аудиторських фірмах	МСА 220, МСКЯ 1

З огляду на вищевикладене ми не рекомендуємо щорічного аудиту фінансової звітності малих підприємств з огляду на його високу вартість, але вважаємо за доцільне залучення аудиторської фірми для налагодження облікової системи, організації ефективної системи внутрішнього контролю або оптимізації витрат.

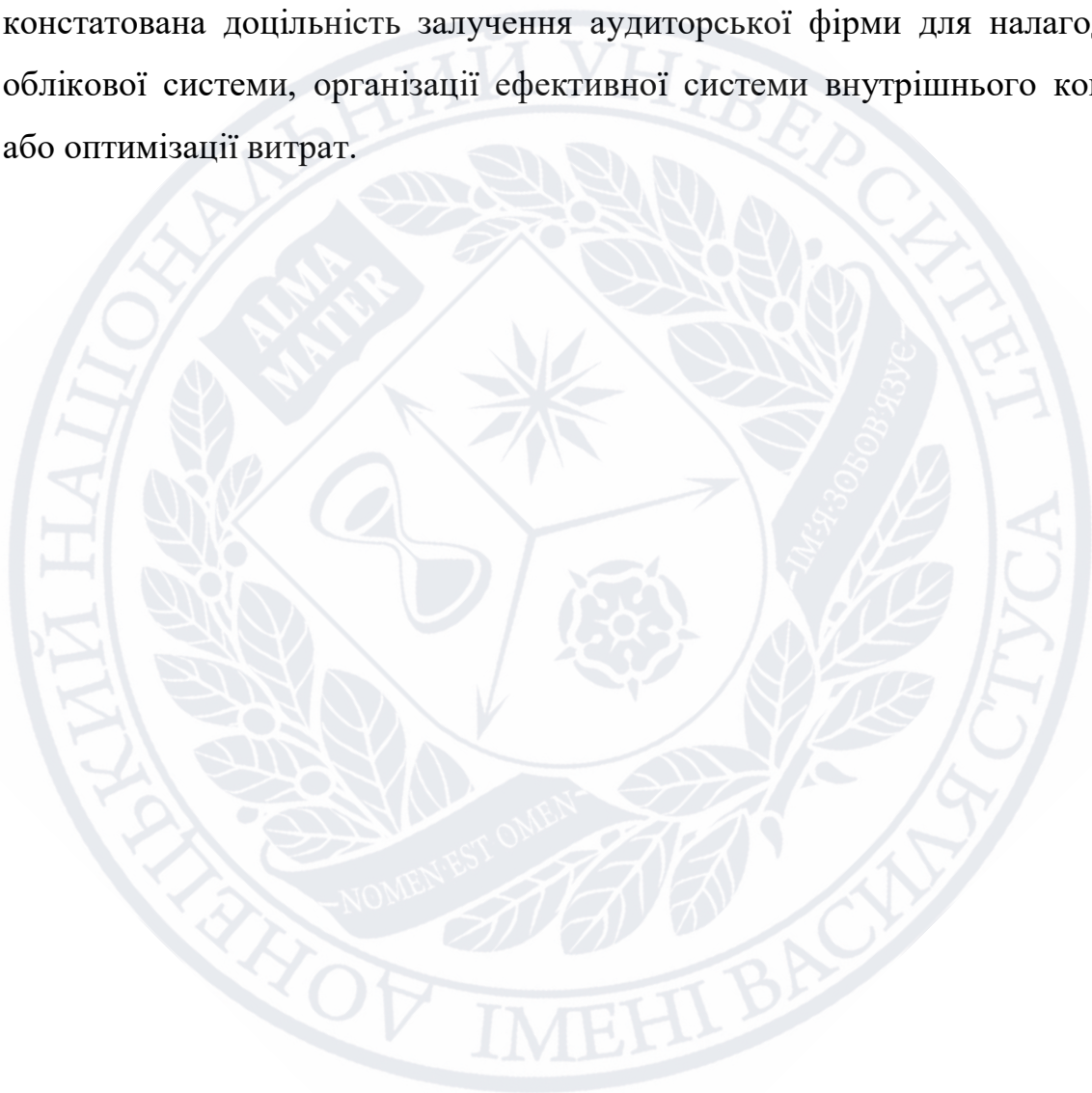
Висновки до розділу 3

За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Наразі найбільш ефективною допомогою малому бізнесу є стратегічна діагностика його внутрішнього середовища за показниками ліквідності, фінансової стійкості, ефективності та рентабельності. За результатами дослідження здійснено аналіз даних показників ПП «Кургани», констатовано його важке фінансове становище, для покращення якого проведено SWOT-аналіз підприємства, ідентифіковані слабкі та сильні сторони, можливості та загрози підприємства. Зокрема до сильних сторін віднесена наявність земельних ділянок, потенційних постачальників необхідних для виробництва ресурсів та постійних каналів збуту. Ідентифіковані слабкі сторони: застарілі основні засоби, некваліфікований персонал, запропоновано здійснити пошук додаткового фінансування.

2. Розглянута сутність, структура та зміст ефективної системи внутрішнього контролю на малому підприємстві, зокрема, розроблений тест оцінки СВК, план і програма внутрішнього аудиту для застосування менеджментом малих підприємств.

3. За результатами дослідження не рекомендовано щорічного аудиту фінансової звітності малих підприємств з огляду на його високу вартість, але констатована доцільність залучення аудиторської фірми для налагодження облікової системи, організації ефективної системи внутрішнього контролю або оптимізації витрат.

ВИСНОВКИ

Малий бізнес відіграє важливу роль в розвитку економіки України та розвинених країн світу, є джерелом надходжень до бюджету, впливає на зайнятість населення. За результатами дослідження констатована відсутність єдиного трактування термінів, що застосовуються для характеристики малого бізнесу, у нормативних документах та науковій дискусії, що призводить до зниження ефективності регулювання державної підтримки та користування нею з боку малих підприємств.

За результатами критичного аналізу визначень малого бізнесу запропоноване авторське визначення поняття малого підприємства як суб'єкта господарювання, що займається підприємницькою діяльністю з метою отримання прибутку, є юридичною особою, кількість працівників не перевищує 50 осіб та річний дохід не перевищує 10 млн євро по середньорічному курсу НБУ.

Проаналізована роль малого бізнесу в Україні та розвинених країнах світу, констатований їх значний внесок у ВВП та створення робочих місць. За результатами дослідження ідентифіковані сильні, слабкі сторони, можливості та загрози розвитку малого бізнесу у сучасній економіці, сформовані аргументи «за» і «проти» державної підтримки малого бізнесу, обґрунтована необхідність державної підтримки малих підприємств.

Розробка органами державної влади ефективних механізмів підтримки малих підприємств є невід'ємним етапом вдосконалення державної політики в галузі економіки. За результатами порівняльного аналізу державних заходів підтримки малого бізнесу в Україні та за кордоном запропоновано доповнення вітчизняної підтримки законодавчим закріпленням обов'язковості зворотного зв'язку і поточної корекції програм підтримки, що підвищить їх ефективність; введенням обов'язкового аналізу ефективності інструментів підтримки з точки зору досягнення поставлених програмами цілей; заходами розвитку малого бізнесу в рамках стратегії забезпечення

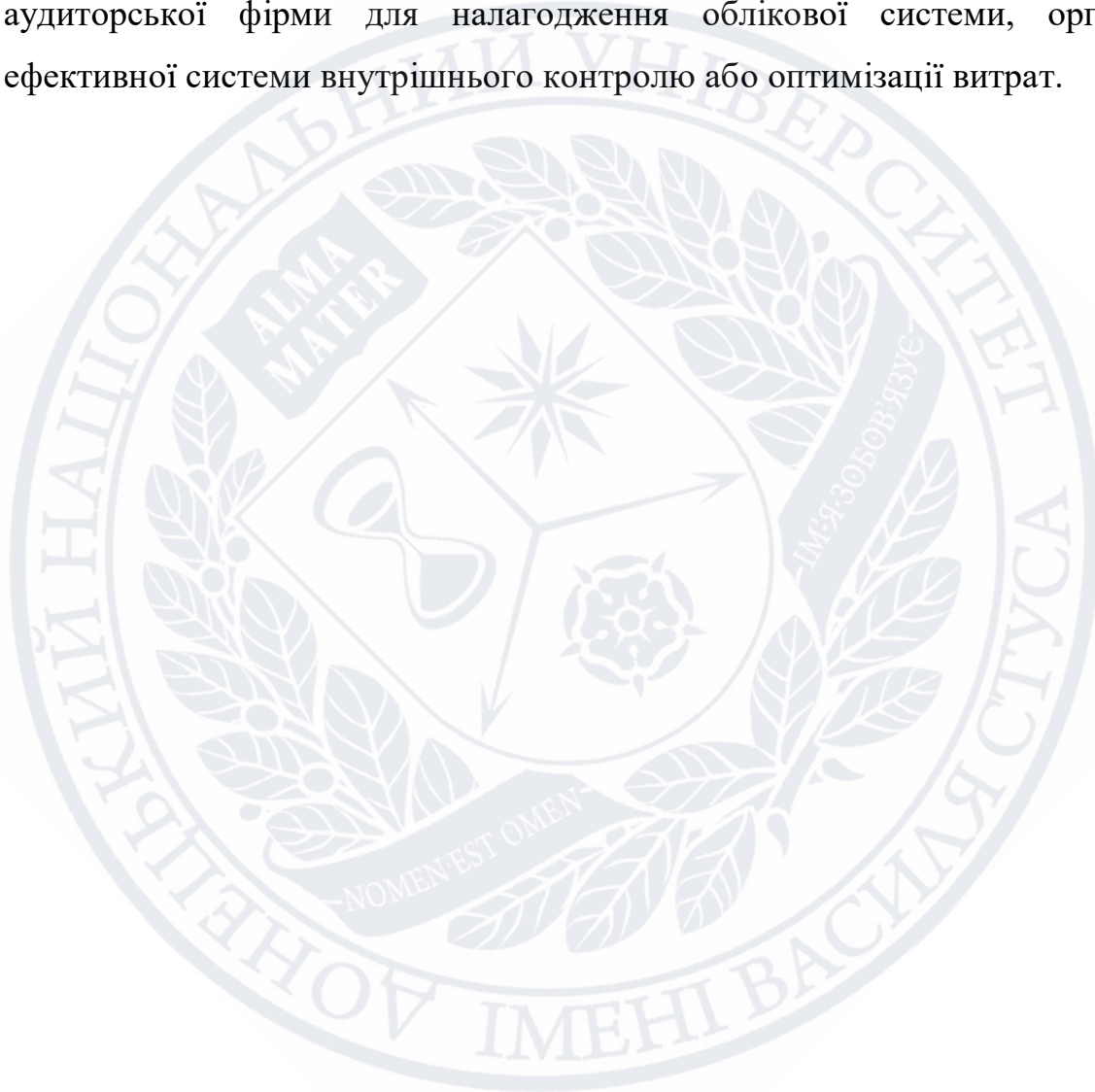
економічної безпеки України та навчанням представників малого бізнесу використанню ІТ-технологій для переорієнтації їх діяльності.

У роботі узагальнено організацію фінансового та податкового обліку на підприємствах малого бізнесу за різними формами, ідентифіковані їх переваги та недоліки, запропоновано для вжитку систему кореспонденції рахунків та перелік первинних документів та облікових регістрів за обліковими ділянками. За результатами критичного аналізу облікової політики ПП «Кургани» розроблено вдосконалений Наказ про облікову політику за спрощеною формою ведення обліку.

Проаналізовані напрями автоматизації обліку на малих підприємствах, запропоновано використання CRM-систем та конкретних програмних продуктів в залежності від специфіки підприємства. Обґрунтована порада орієнтуватися на типовий продукт з можливістю доопрацювання програми в майбутньому. Для малих підприємств, які не можуть собі дозволити жодного програмного продукту, на основі розрахункової відомості розроблено форму в програмі Excel, використання якої дозволить зменшити трудоемкість обліку розрахунків з оплати праці.

Констатовано, що використання стратегічної діагностики внутрішнього середовища малого підприємства, зокрема, аналіз за показниками ліквідності, фінансової стійкості, ефективності та рентабельності, може вважатися заходом підтримки розвитку малого бізнесу. За результатами дослідження здійснено аналіз даних показників ПП «Кургани», констатовано його важке фінансове становище, для покращення якого проведено SWOT-аналіз підприємства, ідентифіковані слабкі та сильні сторони, можливості та загрози підприємства. Зокрема до сильних сторін віднесена наявність земельних ділянок, потенційних постачальників, необхідних для виробництва ресурсів та постійних каналів збуту. Ідентифіковані слабкі сторони: застарілі основні засоби та некваліфікований персонал, запропоновано здійснити пошук додаткового фінансування.

Розглянута сутність, структура та зміст ефективної системи внутрішнього контролю на малому підприємстві, зокрема, розроблений тест оцінки СВК, план і програма внутрішнього аудиту для застосування менеджментом малих підприємств. За результатами дослідження не рекомендовано щорічного аудиту фінансової звітності малих підприємств з огляду на його високу вартість, але констатована доцільність залучення аудиторської фірми для налагодження облікової системи, організації ефективної системи внутрішнього контролю або оптимізації витрат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Аналітичний матеріал щодо державної політики сприяння розвитку малого бізнесу. URL: <http://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2018/01/Dmytro-Lyapin-na-kruglyj-stil-01.02.2018.doc>. (дата звернення: 02.07.2021).
2. Говорушко Т.А., Буняк В.Л., Говорушко С.С. Аналіз теоретичних підходів до трактування малого підприємництва і малого бізнесу як загальнонаукових суміжних понять. *Економічні науки*. 2017. № 27. С. 10-14.
3. Господарський Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. №436-IV. Дата оновлення: 14.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>. (дата звернення: 18.07.2021).
4. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. Дата оновлення: 10.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>. (дата звернення: 18.07.2021).
5. Нечивілова Н. І. Концептуальне осмислення базових категорій підприємницької діяльності «малий бізнес», «мале підприємництво», «мале підприємство». Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»: зб. наук. пр. Темат. вип.: *Технічний прогрес і ефективність виробництва*. Харків: НТУ "ХПІ". 2011. № 26. С. 148-155.
6. Говорушко Т.А., Буняк В.Л., Говорушко С.С. Аналіз теоретичних підходів до трактування малого підприємництва і малого бізнесу як загальнонаукових суміжних понять. *Економічні науки*. 2017. № 27. С. 10-14.
7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.06.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text..> (дата звернення: 03.08.2021).
8. David Kline The Real Genius of the Founders: Making America's Patent Fees. URL: <http://www.ipwatchdog.com/2018/03/04/founders-americas-patent-systemaffordable/id=94257/>. (дата звернення: 04.08.2021)

9. Опендабот - сервіс моніторингу реєстраційних даних українських компаній та судового реєстру для захисту від рейдерських захоплень і контролю контрагентів. URL: <https://opendatabot.ua/>. (дата звернення: 06.08.2021).

10. Як змінювалась кількість ФОПів та юридичних осіб в Україні в 2013-2020 роках. Слово і діло. Аналітичний портал. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/01/27/infografika/biznes/yak-zminyuvalasya-kilkist-fopiv-ta-yurydychnyx-osib-ukrayini-2013-2020-rokax> (дата звернення: 08.08.2021).

11. Світова торгова організація
URL: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr16_e.htm. (дата звернення: 08.08.2021).

12. Goals to Transform Our World
URL: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/>. (дата звернення: 12.08.2021).

13. Japan's Policy on Small and Medium Enterprises (SMEs) and Micro Enterprises / Small and Medium Enterprise Agency, Ministry of Economy, Trade and Industry. URL: http://www.chusho.meti.go.jp/sme_english/outline/04/20131007.pdf. (дата звернення: 13.08.2021).

14. Хара О. Как малый бизнес Японии помогает работать большому. URL: <https://delo.ua/opinions/kak-malyj-biznes-japonii-pomogaet-rabotat-bolshomu293839/>. (дата звернення: 16.08.2021).

15. Поліщук Г. О. Державна підтримка розвитку малого підприємництва: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 1. С. 146-154.

16. Паньков А. Ф. Теория развития систем и системная теория логики. М.: Наука, 2013. 137 с.

17. Holtz-Eakin D., Rosen H. S. Economic Policy and the Start-up, Survival, and Growth of Entrepreneurial Ventures. Washington D.C.: United States Government Printing Office, SBA, 2013. P. 3.

18. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 р. № 4618-VI. Дата оновлення: 10.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 08.08.2021).

19. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні : Закон України від 21 грудня 2000 року № 2157-III. Дата оновлення: 10.06.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2157-14#Text> (дата звернення: 08.08.2021).

20. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців : Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV. Дата оновлення: 14.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 08.08.2021).

21. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 6 вересня 2005 року № 2806-IV. Дата оновлення: 14.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text> (дата звернення: 08.08.2021).

22. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 5 квітня 2007 р. № 877-V. Дата оновлення: 14.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text> (дата звернення: 09.08.2021).

23. Податковий Кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 10.08.2021).

24. Луцкая Е.Е. Стратегия преодоления кризиса COVID 19 в США и ЕС. Социальные и гуманитарные науки: Отечественная и зарубежная литература. Сер. 2. Экономика: Реферативный журнал. 2020. Т. 4. №11. С. 44- 50.

25. Козак А.Р., Гевлич Л.Л. Державна підтримка малого бізнесу під час пандемії COVID-19. *Проблеми розвитку соціально-економічних систем в національній та глобальній економіці.*: матеріали XXI Всеукраїнської

наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Вінниця, 2021. Том 2. с.147-149.

26. Симэн Е., Шершешева М.Ю. Государственная политика КНР в отношении китайских малых и средних предприятий в условиях COVID19. *Государственное управление*. 2020. №79. С. 25-49.

27. Денков Д., Карауц А., Щедрін Ю. Вплив COVID-19 та карантинних умов на економіку України. *Центр прикладних досліджень*. 2020. С. 56.

28. Васильєва Л. М. Розвиток малого підприємництва в зарубіжних країнах. *Держава та регіони*. 2010. № 2. С. 55–58

29. Гевлич Л.Л., Гевлич І.Г. Державна підтримка вітчизняного малого бізнесу: стан та перспективи. *Економіка та управління національним господарством*. 2017. Вип. 11. с. 66-71. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/11_ukr/11.pdf (дата звернення: 03.09.2021).

30. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо облікової політики підприємства та внесення змін до деяких наказів Міністерства фінансів України: Закон України від 27.06.2013 р. № 635. Дата оновлення: 14.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text> (дата звернення: 09.09.2021).

31. Про затвердження Методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку для суб'єктів державного сектору: Закон України від 23.01.2015 р. № 11. Дата оновлення: 28.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text> (дата звернення: 09.09.2021).

32. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»: Наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 р. № 39. Дата оновлення: 10.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (дата звернення: 09.09.2021).

33. Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих та середніх підприємств (МСФЗ для МСП): Стандарт від 01.01.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_063#Text (дата звернення: 28.09.2021).

34. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України від 06.07.1995 р. № 265/95-ВР. Дата оновлення: 01.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.09.2021).

35. Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: Постанова Національного банку України від 29.12.2017 р. № 148. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#n19> (дата звернення: 29.09.2021).

36. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. № 246. Дата оновлення: 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 03.10.2021).

37. Первинні документи з обліку основних засобів. *Онлайн помічник бухгалтера*. URL: <https://cutt.ly/TTf5nFq> (дата звернення: 03.10.2021).

38. Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці (Форми № П-1, П-2, П-3, П-4, П-5, П-6, П-7): Наказ Державного комітету статистики України від 05.12.2008 р. № 489. Дата оновлення: 01.01.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0489202-08#Text> (дата звернення: 11.10.2021).

39. Облік, аналіз, аудит у забезпеченні безперервної діяльності: монографія/ за заг.ред Є.Є. Іоніна. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 244 с.

40. Старинець А.Г. Методи фінансового аналізу діяльності підприємств у системі антикризового управління. *Науковий вісник*

Ужгородського національного університету. 2018. Випуск 17, частина 2. С. 87-91. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/17_2_2018ua/21.pdf (дата звернення: 11.10.2021).

41. Гевлич Л.Л. Аудит та бухгалтерська експертиза: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 164 с.

42. Гевлич Л.Л., Гевлич І.Г. Використання аудиту як напрямок підвищення ефективності малого бізнесу. *Фінанси, облік, банки*. 2016. №1 (21). с. 60-68. URL: <http://surl.li/arvfa> (дата звернення: 12.10.2021).

43. Про затвердження положення про інвентаризацію активів і зобов'язань. Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. Дата оновлення: 03.11.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 12.10.2021).

44. Особливості аудиту малих підприємств: Положення з міжнародної практики аудиту 1005. URL: www.apu.com.ua (дата звернення: 14.10.2021).

45. Міжнародний стандарт аудиту 210 «Узгодження умов завдань з аудиту». *Аудиторська палата України*. URL: <https://web.archive.org/web/20160415184930/http://apu.com.ua/891-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-audit-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya-2014-roku> (дата звернення: 14.10.2021).

46. Міжнародний стандарт аудиту 250 «Розгляд законодавчих та нормативних актів під час аудиту фінансової звітності». *Аудиторська палата України*. URL: <https://web.archive.org/web/20160415184930/http://apu.com.ua/891-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-audit-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya-2014-roku> (дата звернення: 14.10.2021).

47. Міжнародний стандарт аудиту 260 «Повідомлення аспектів аудиту особам, наділеним керівними повноваженнями». *Аудиторська палата України*. URL: <https://web.archive.org/web/20160415184930/http://apu.com.ua/891-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-audit-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya-2014-roku>

[vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya-2014-roku](#) (дата звернення: 14.10.2021).

48. Міжнародний стандарт аудиту 320 «Суттєвість при плануванні та проведенні аудиту». *Аудиторська палата України*. URL: <https://web.archive.org/web/20160415184930/http://apu.com.ua/891-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-audit-u-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya-2014-roku> (дата звернення: 14.10.2021).

49. Міжнародний стандарт аудиту 520 «Аналітичні процедури». *Аудиторська палата України*. URL: <https://web.archive.org/web/20160415184930/http://apu.com.ua/891-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-audit-u-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya-2014-roku> (дата звернення: 14.10.2021).

50. Міжнародний стандарт аудиту 530 «Аудиторська вибірка». *Аудиторська палата України*. URL: <https://web.archive.org/web/20160415184930/http://apu.com.ua/891-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-audit-u-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya-2014-roku> (дата звернення: 14.10.2021).

51. Міжнародний стандарт аудиту 550 «Пов'язані сторони». *Аудиторська палата України*. URL: <https://web.archive.org/web/20160415184930/http://apu.com.ua/891-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-audit-u-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya-2014-roku> (дата звернення: 14.10.2021).

52. Міжнародний стандарт аудиту 720 «Інша інформація в документах, що містять перевірену фінансову звітність». *Аудиторська палата України*. URL: <https://web.archive.org/web/20160415184930/http://apu.com.ua/891-mizhnarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-audit-u-oglyadu-inshogo-nadannya-vpevnenosti-ta-suputnikh-poslug-vidannya-2014-roku> (дата звернення: 14.10.2021).

53. Аудит та бухгалтерська експертиза: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 164 с.

54. Малий бізнес: закордонний досвід URL: http://www.nisse.ru/business/article/article_1141.html (дата звернення: 01.11.2021).

55. Толстова А. В., Кібальчич С. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 60. URL: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i60.121158> (дата звернення: 01.11.2021).

56. Швець Н. В., Ізюмська А. В. Малий бізнес в Україні: аналіз стану та тенденції. *Вісник східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2020. 2 (258). С. 108–117. URL: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2020-258-2-108-117> (дата звернення: 01.11.2021).

57. Тітенко З., Коцюрuba О. Особливості процесу оподаткування малого та середнього бізнесу. *Economy and society*. 2020. № 22. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-62> (дата звернення: 03.11.2021).

58. Melnychuk I. Діяльність суб'єктів малого бізнесу: податковий аспект. *Problems and prospects of economic and management*. 2019. № 4(20). С. 380–386. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-4\(20\)-380-386](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2019-4(20)-380-386) (дата звернення: 03.11.2021).

59. Лебеда М. О. Оподаткування малого підприємництва: зарубіжний досвід та проблематика України. *Фінанси, облік і аудит*. 2017. Вип. 2 (30). С. 97–109

60. Кагрова Т. Фінансові проблеми малого бізнесу та його роль в структурі ринкової економіки. *Фінанси, облік, банки*. 2018. № 1. С. 105–112. URL: <https://doi.org/10.31558/2307-2296.2018.1.11> (дата звернення: 05.11.2021).

61. Стасюкова К. В. Проблеми організації бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу. *Економіка харчової промисловості*. 2016. Т. 8, вип. 3. С. 52–56

62. Асаре Дж. Концептуальна модель ризиків фінансування бізнес-проектів малого та середнього бізнесу в країнах, що розвиваються. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2018. 1 (65). С. 106–119

63. Ратинський В. Бухгалтерський облік і аналіз: перспективи для малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-18> (дата звернення: 04.11.2021).

64. Фролова Н. Л. Аналіз державної політики в сфері розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 60. URL: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i60.121159> (дата звернення: 04.11.2021).

65. Сьомкіна Т.В. Система формування суб'єкта підприємницької діяльності в умовах трансформації економіки. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. №7-8. С.14-19

66. Ткаченко В.В., Палэй С.Б. Вивчення податкового тягаря у різних сферах підприємницької діяльності. *Менеджер: Вісник Донецьк. Держ. Акад. управління*. 2017. №4(6). С.89-95

67. Цветкова В. Особенности применения упрощенной системы налогообложения, учета и отчетности с уплатой единого налога субъектами предпринимательской деятельности – юридическими лицами. *Вестник налоговой службы Украины*. 2018. №8. С17-19

68. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Затв. наказом Міністерства фінансів України 29.11.1999 р. № 290. Дата оновлення: 09.08.2013. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 04.11.2021).

69. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Затв. наказом Міністерства фінансів України 31.12.1999 р. № 318. Дата оновлення:

09.08.2013. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 04.11.2021).

70. Про підприємництво: Закон України від 16.01.2003 № 436-IX. Дата оновлення: 05.04.2015 №698-ХІІ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12> (дата звернення: 04.11.2021).

71. Лещенко, Р. М. Напрямки вдосконалення оподаткування малого підприємництва: євроінтеграційний аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 43. Т. 2. С. 72–75

ДОДАТКИ

